

Innst. S. nr. 305

(2000-2001)

Innstilling fra næringskomiteen om SND: Ny giv, ny vekst, nytt næringsliv

St.meld. nr. 36 (2000-2001)

Til Stortinget

1. INNLEDNING OG SAMMENDRAG

Stortingsmeldingen omhandler det nærings- og distriktpolitiske virkemiddelapparatet, med SNDs rolle som hovedfokus. Regjeringen har nylig lagt fram St.meld. nr. 30 (2000-2001) Langtidsprogrammet 2002-2005. Regjeringen legger i vårsesjonen 2001 også fram stortingsmelding om distrikts- og regionalpolitikken og St.meld. nr. 31 (2000-2001) Kommune, fylke, stat - en bedre oppgavefordeling. Disse meldingene må ses i sammenheng. I tillegg legger Regjeringen fram en egen stortingsmelding - St.meld. nr. 38 (2000-2001) om organisering av et nytt investerings-selskap. Gjennom dette selskapet ønsker Regjeringen å styrke norske egenkapitalmiljøer.

Næringspolitikkenes mål er å gjøre Norges verdiskapningsevne så stor som mulig ved å legge til rette for konkurransedyktige og lønnsomme bedrifter og næringer med høy verdiskapningsevne. Det overordnede målet i distriktpolitikken er å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og å ha likeverdige levekår over hele landet.

SNDs formålparagraf sier at "Statens nærings- og distriktsutviklingsfond har til formål å fremme en bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling både i distriktene og i landet for øvrig". Innenfor denne generelle målsettingen skal SNDs hovedmål i årene som kommer være å arbeide for økt innovasjonsevne og høyere kompetansenivå blant små og mellomstore bedrifter.

Regjeringen ønsker at hovedprinsippet om næringsnøytralitet fortsatt skal legges til grunn for virkemidlene sett under ett på nasjonalt nivå.

Regjeringen mener at SND har utført sine oppgaver på en tilfredsstillende måte siden institusjonen ble opprettet i 1993. Evalueringen av SND som ble gjennomført i 2000 underbygger dette. Det er nå viktig å ta fatt på de utfordringene som utviklingen i norsk økonomi

gir ved å ta nye grep samtidig som man bygger på de gode erfaringer som er gjort.

Regjeringens fornyelsesprogram er et viktig utgangspunkt for mange av forslagene i meldingen. Dette gjelder særlig fokuset på et mer helhetlig virkemiddelapparat, der en ser på forholdet mellom SND og andre aktører. Videre foreslås det å utvikle mer fleksible ordninger under SND og at distriktskontorene skal bli reelle inngangsporter for næringslivet.

Følgende forslag fremmes i stortingsmeldingen:

- SNDs hovedmålsettinger skal være å arbeide for økt innovasjonsevne og høyere kompetansenivå blant små og mellomstore bedrifter.
- SND skal inngå som en viktig aktør i et mer helhetlig virkemiddelapparat, hvor samarbeidet mellom offentlige institusjoner og mellom det offentlige og det private må styrkes.
- SND skal være en utviklingspartner for sine kunder. Det skal legges vekt på offensivt arbeid overfor innovasjons- og kompetansmiljøer og kunnskapsbasert næringsliv slik at det bidrar til å utvikle nettverk mellom ulike aktører.
- Det etableres to nye ordninger hvor bevilgninger til utviklingstilskudd, risikolån og garantier slås sammen. Disse blir en landsdekkende Innovasjonsordning og en distriktsrettet ordning for Bedrifts- og næringsutvikling.
- Det opprettes en egen bevilgning til nasjonale programmer over Nærings- og handelsdepartementets budsjett.
- Det legges opp til forsterket satsing på gründervirksomhet.
- SND skal legge til rette for at flere virkemiddelaktører kan benytte distriktskontorene. SND-kontorene skal være næringslivets inngangsport til virkemiddelapparatet.

- Det legges opp til at de regionale styrene skal få vedtaksfullmakt i alle saker, at de skal utnevnes av SNDs hovedstyre og at de får en bredere sammenhengning enn i dag.
- Kjønnsperspektivet og miljøhensyn skal være gjennomgripende for hele SNDs virksomhet.
- Tilsynet med SNDs virksomhet skal forsterkes.
- Alle saker hvor et styremedlem er inhabilt behandles på styrenivå. Dette gjelder allerede for hovedstyret, og vil bli iverksatt på regionalt nivå dersom styrene gis vedtaksfullmakt. Inntil videre avgjøres saker med inhabilitet i de regionale styrene av administrerende direktør.
- SND skal forsterke sin rolle som premissleverandør innenfor nærings- og distriktpolitikken.
- Det skal utredes om kystflåten skal få tilgang til SNDs virkemidler.
- SND og Norges Eksportråd bør utvikle sitt samarbeid på en slik måte at de sammen kan bistå norske bedrifter til å bli mer internasjonale og fungere som en kanal for utenlandske bedrifter som vurderer virksomhet i Norge.
- Design som konkurransefaktor skal være en integrert del av SNDs vurderinger i alle prosjekter.
- SND bør forsterke sitt internasjonale engasjement for å trekke lærdom av virkemiddelutviklingen i andre land og for å bidra til at norske bedrifter i større grad kan benytte ulike internasjonale samarbeidsordninger.
- Forvaltningen av etablererstipendet overføres til SND i alle fylker.
- Virkemidlene rettet mot fiskeri og landbruk skal få utvidede virkeområder for å bidra til et bredere næringsgrunnlag og høyere innovasjonsaktivitet.
- Alle årganger av tapsfond for henholdsvis landsdekkende og distriktsrettede risikolån slås sammen til ett fond pr. låneordning.
- Det legges opp til økt bruk av betingede tilskudd.
- Det innføres et krav om at lavrisikordningen skal gå i balanse på lang sikt. Ordningen bør brukes til å finansiere noe mer risikable prosjekter enn i dag.
- Samordningen på departementsnivå når det gjelder styringen av SND må bedres. Det vil bli opprettet en arbeidsgruppe som får i oppgave å videreutvikle styringsmodellen i retning av et mer målrettet, enklere og mer effektivt SND.

2. POLITIKKOMRÅDET

Dagens næringspolitikk er ikke godt nok tilpasset de utfordringer vi står overfor, og må i sterkere grad fokusere på nyskaping. Dette innebærer at vi må godta omstilling og vri offentlig ressursbruk mot prioriterte områder.

Næringslivets generelle rammevilkår må være konkurransedyktige. Stabile rammebetingelser reduserer næringslivets usikkerhet og er viktig når det gjelder valg av lokaliseringland for næringsvirksomhet. Det

pågående arbeidet med referansetesting av norsk næringslivs rammebetingelser vil være et hjelpemiddel for å vurdere norske vilkår i forhold til andre land.

Arbeidskraft framstår i dag som en knapp innsatsfaktor for økt verdiskaping. Framskrivninger av arbeidsstyrken og forventet behov for arbeidskraft indikerer at dette er en situasjon som vil kunne vedvare. For å opprettholde tilfredsstillende økonomisk vekst og videreutvikle vår velferd er det derfor viktig at arbeidskraften trekkes til de virksomheter og sektorer hvor avkastningen av arbeidsinnsatsen er størst. Disse utfordringene vil også måtte tillegges betydelig vekt mht. innretningen av den framtidige virksomheten til SND.

Kompetanse, forskning og nyskaping blir avgjørende for norsk næringslivs konkurransevne i fremtiden. En må derfor sørge for at den norske økonomien er kjennetegnet ved utstrakt kommunikasjon mellom bedrifter, forsknings-, utdannings- og utredningsinstitusjoner, konsulenter, finansinstitusjoner og offentlige etater.

Det ble i revidert nasjonalbudsjett 1999 etablert et nytt fond for forskning og nyskaping. Det er viderepekt ut fire tematiske satsingsområder for forskning innenfor samfunns- og næringsliv med særlig stort potensiale for verdiskaping: Marin forskning, medisinsk og helsefaglig forskning, informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og forskning i skjæringsfeltet mellom energi og miljø. Satsingen på langsiktig, grunnleggende forskning skal bidra til å bygge et grunnlag for innovasjon og omstilling. En betydelig del av innsatsen vil omfatte næringsrettet forskning. Et regjeringsoppnevnt utvalg (Hervik-utvalget) har vurdert skatteincentiver og andre tiltak for å stimulere forskning i bedriftene. Utvalget foreslo bl.a. en skatteorientert generelt virkende incentivordning. Viderepekte utvalget på betydningen av SNDs virkemidler for risikoavlastning når det gjelder å kommersialisere forskningsresultater. Regjeringen vil legge vekt på at forskning og næringsutvikling er tilstøtende områder hvor resultatoppnåelsen på det ene området ikke kan sees isolert fra det andre. Forslaget om en generell ordning for å stimulere til FoU er fulgt opp gjennom en ny tilskuddsordning "FoU-prosjekter i næringslivets regi" i statsbudsjettet for 2001, med oppstart 1. juli 2001.

Den teknologiske utviklingen gir både utfordringer og muligheter for næringslivet. Regjeringens eNorgeplan involverer de fleste samfunnsområder. IKT vil endre vilkårene for næringsvirksomhet, inkludert konkurranseforhold som lokalisering og transportkostnader. Det er ikke entydig hvordan teknologiutviklingen vil slå ut på ulike regioners konkurransekraft. I distriktene er det på denne bakgrunn viktig at virkemidler for næringsutvikling ses i sammenheng med og brukes til å utvikle levedyktige verdiskapingsmiljøer. Næringsklynger kan representere miljøer med gode muligheter for langsiktig konkurransedyktighet for næringslivet. Det er nærings- og distriktpolitikkenes oppgave å legge et grunnlag for at slike miljøer kan vokse fram og utvikle seg.

Innovasjon er en sentral faktor for økonomisk vekst og velstandsutvikling. Utredninger som er foretatt peker på at bedrifter investerer mindre i kompetanse, forskning og utvikling (FoU) og andre innovasjonsaktiviteter enn det samfunnet er tjent med. Årsaken er gjerne at kostnadene må dekkes av den utførende bedriften, mens gevinstene kan komme mange til nytte gjennom at arbeidskraft flytter og ved kunnskaps- og teknologispredning. Private aktører tar heller ikke tilstrekkelig investeringsrisiko i forhold til hva som er samfunnsmessig optimalt. Den enkelte investor har gjerne en portefølje som er for liten til å tåle høyrisikoprojekter som samfunnet som helhet ville være tjent med å få gjennomført. Det offentlige kan derfor med sine bedre muligheter for risikospredning bidra med risikokapital for å sikre at lønnsomme investeringer blir realisert.

Norge har en høy andel av sysselsettingen i små og mellomstore bedrifter. Dette tilsier en større offentlig medvirkning innenfor områder som kompetanse, nettverksbygging og finansiering enn hvis næringslivet er dominert av større bedrifter. Det vil være myndighetenes ansvar å sørge for at virkemiddelapparatet løser slike oppgaver.

Regjeringen har som mål at hovedtrekkene i bosettingsmønsteret skal opprettholdes og at det skal være likeverdige levekår over hele landet. Virkemidlene skal innrettes for å løse regionale behov som kan variere fra sted til sted. Regjeringen er av den oppfatning at det er større behov for å arbeide proaktivt i distriktene enn i sentrale strøk, med sterkere virkemidler rettet mot innovasjon, nettverksbygging og kompetanseheving. I tillegg til risikoavlastende finansielle virkemidler er dette helt nødvendig for å skape et bredere næringsgrunnlag og bedrifter med egen evne til å foreta nødvendig omstilling.

Prosjekter med høy grad av innovasjon og risiko er i voksende grad utvikling av menneskelig kompetanse. Dette gjør det vanskeligere å sikre lån med pant, og andre former for risikofinansiering framstår ofte som mer egnede. Egenkapital blir mer aktuelt som virkemiddel for å fremme innovasjonsevne og kompetansenivå i næringslivet. Det er sannsynlig at sammensetningen av virkemidler overfor næringslivet vil ha større vekt på andre typer finansielle instrumenter framover.

Det er et mål at norske bedrifter skal ha konkurransedyktige rammebetingelser. EØS-avtalen bidrar til konkurransedyktige rammevilkår for de fleste norske bedrifter innenfor de områder avtalen gjelder. SNDs virkemidler må løpende tilpasses EØS-avtalen. EU har i tillegg en rekke fond og ordninger for næringsutvikling, og norske bedrifter kan i noen grad benytte disse virkemidlene.

3. BAKGRUNN

Statens nærings- og distriktsutviklingsfond ble opprettet 1. januar 1993 ved en sammenslåing av Distriktenes Utbyggingsfond, Industrifondet, Småbedrifts-

fondet og Den Norske Industribank AS. Den 3. juli 1992 ble Lov om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond vedtatt av Stortinget. SND er et særlovsselskap, et eget rettssubjekt eid av staten. Statens myndighet utøves av Nærings- og handelsministeren gjennom foretaksmøtet. Styret i SND rapporterer til nærings- og handelsministeren, mens administrerende direktør forestår den daglige ledelsen og rapporterer til styret.

Ved etableringen i 1993 ble midler til SND bevilget over budsjettene til Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet, nåværende Kommunal- og regionaldepartementet. Betydelige endringer i perioden 1993-1996 er redegjort for i St.meld. nr. 51 (1996-1997) Om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond. De viktigste endringene i tilknytning til SNDs organisasjon og oppgaver siden 1996 har vært:

- Opprettelse av kontorer i alle fylker i perioden 1996-1999.
- Opprettelse av Investeringsfondet for Nordvest-Russland fra oktober 1996.
- Et nærmere samarbeid med Norges forskningsråd ble innledet i 1996.
- Integrering av Statens fiskarbank fra og med 1997.
- Opprettelse av Investeringsfondet for Øst-Europa i mars 1997.
- Opprettelse av ett landsdekkende og fire regionale såkornfond i 1997.
- Inngåelse av samarbeidsavtaler med Norges Eksportråd og Norges Designråd i 1998.
- Innledning av et nærmere samarbeid med Sparebankforeningen i 1998.
- Opprettelse av Statens miljøfond i 1998 med forvaltningen lagt til SND.
- Opprettelse av SND Invest AS (tidligere Egenkapitaldivisjonen) som eget datterselskap i 1998.
- Integrering av Statens landbruksbank og SND fra og med 2000.
- Opprettelse av et nytt såkornfond for det indre Østlandet i 2000.
- Inngåelse av samarbeidsavtale med SIVA i juli 2000.

SNDs virksomhet er i dag spredt på et stort antall områder. Det er Regjeringens oppfatning at SNDs målstruktur og virkemiddelportefølje må samordnes bedre for å oppnå en tilstrekkelig slagkraftig organisasjon til beste for norsk næringsliv og landets verdiskaping.

4. RESULTATER AV SNDs VIRKSOMHET

I Innst. O. nr. 78 (1991-1992) Om lov om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond trekker flertallet i energi- og industrikomiteen fram fem målsettinger for hva den nye institusjonen skal være:

- "et nasjonalt kompetanse- og kraftsenter og i denne rollen skal institusjonen stimulere til næringsutvikling og sysselsetting i alle deler av landet.

- en institusjon som skal være med på å gi premisser for utviklingen av, og være et redskap i gjennomføringen av, en nasjonal næringspolitikk der det legges vekt på å bidra til et livskraftig næringsliv basert på en effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser.
- et viktig redskap for å realisere distriktspolitiske målsettinger, og da særlig med vekt på å utvikle et bærekraftig næringsliv i distriktene slik at hovedtrekkene i bosettingsmønsteret kan opprettholdes.
- en institusjon som aktivt bidrar til nye prosjekter og ny virksomhet.
- et redskap for å håndtere lokale omstillings- og sysselsettingsproblemer, også der en nå mangler et egnet statlig apparat til å bidra."

I St.meld. nr. 51 (1996-1997) Om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond legges det vekt på at SND skal bidra til å oppnå overordnede politiske målsettinger på områdene nærings-, distrikts- og fiskeripolitikk. Meldingens formuleringer var en viktig del av begrunnelsen for at SNDs styre i 1998 prioriterte fem strategiske satsingsområder for virksomheten: 1) kompetanseutvikling i små og mellomstore bedrifter, 2) nyskaping, omstilling og etablering, 3) distriktsutvikling, 4) kvinner og 5) miljø.

4.1 Evalueringer av SND

Det ble i løpet av 2000 gjennomført en ny, omfattende evaluering av SNDs virksomhet fra opprettelsen fram til i dag. I mandatet ble det lagt vekt på at man skulle vurdere resultatene av SNDs samlede innsats i løpet av perioden, med fokus på om virkemidlene sammen trekker i riktig retning i forhold til de målsettinger som er satt. Videre ble evaluererne bedt om å gjennomgå SNDs organisasjon med vekt på distriktsapparatet, både med henblikk på de organisasjonsmessige prosesser som er gjennomført og å fremme anbefalinger for veien videre.

Evalueringen ble gjennomført av en gruppe bestående av tre institusjoner. Det britiske selskapet Technopolis ledet arbeidet, med STEP-gruppen og Albatross Consulting som norske partnere. Arbeidet omfattet studier av tidligere dokumenter om SND, gjennomgang av resultatmåling og tidligere vurderinger, spørreundersøkelser og casestudier av engasjementsbedrifter. Det ble også gjennomført intervjuer med involverte personer i departementer, fylkeskommuner, ved SNDs hovedkontor og distriktskontorer.

De resultater evalueringen kom fram til danner en viktig bakgrunn for de vurderinger som gjøres i meldingen. De råd og anbefalinger som ble gitt er en del av grunnlaget for Regjeringens forslag hva gjelder SNDs virkemidler, SNDs organisasjon og SNDs styringssystem.

4.2 Resultater og effekter - Fordeling av midlene

I perioden 1994-1999 ga SND totalt tilsagn på om lag 22,6 mrd. kroner. Av dette utgjør kommersielle

ordninger (grunnfinansiering og lavrisikolån) 10,2 mrd. kroner (45 pst.), risikolån- og garantiordninger 5,6 mrd. kroner (25 pst.) og tilskuddsordninger 6,6 mrd. kroner (29 pst.). 7 mrd. kroner av tilsagnene var innenfor distriktsrettede ordninger. Av landsdekkende ordninger utgjorde grunnfinansierings- og lavrisikolån 66 pst. I alt har drøyt 10 000 bedrifter mottatt støtte fra SND i perioden 1994-1999.

SND skal gi støtte til en rekke ulike formål. I perioden 1994-1999 ble om lag 45 pst. av tilsagnene gitt prosjekter med formålet innovasjon, mens kapasitetsutvidelse og kapitalstyrking begge hadde rundt 15 pst. av tilsagnene. Evalueringsrapporten understreker at støtten går til modne næringer, og peker på at "mange av disse næringene er voksende, alle er innovative, og SNDs investeringsprofil derfor er vel tilpasset norske forhold".

4.3 Kompetanseheving

SND har ifølge evalueringen ikke maktet å gjøre sitt tilbud innenfor kompetanseutvikling tilstrekkelig kjent for bedriftene. SNDs kunder ser på SND mer som en bank enn som en utviklingspartner. Departementet understreker at betydningen av kompetanse for små og mellomstore bedrifter vil øke, og at SNDs profil derfor bør legges om i samme retning. Mange mindre bedrifter overskuer ikke hvilken kompetanse de trenger. SND har derfor en viktig oppgave i å bistå disse bedriftene med å konkretisere sine behov og muligheter.

Programmene FRAM og BIT får kontinuerlig svært gode karakteristikk fra deltakerne. Disse tiltakene treffer klare behov i markedet som ikke dekkes av private aktører.

4.4 Distriktsutvikling

I perioden 1994-1999 har en relativt større andel av tilsagn gått til formålet "utvidelse" i distriktene enn ellers i landet. Områder utenfor virkemiddelssonene har høyere andel av prosjekter i nyskappingskategorien. Totalt gikk 50 pst. av SNDs tilsagn i perioden 1994-1999 til fysiske investeringer. I sone A var andelen 70 pst., mens den utenfor virkemiddelområdet var på 37,5 pst. Evalueringen anbefaler at fysiske investeringer i større grad finansieres med lån fra SND, mens tilskudd reserveres utviklingstiltak i enkeltbedrifter og særlig nettverk av bedrifter og evt. andre aktører.

Landsdekkende virkemidler med støtteelement har de senere årene i liten grad gått til distriktene.

4.5 Sysselsetting

Målet om å bidra til sysselsetting er mindre viktig for SND i dag enn ved etableringen i 1993. Norsk økonomi er for tiden preget av sterkt press i arbeidsmarkedet. Det er nå viktigere at SND bidrar til verdiskaping gjennom at det etableres ny virksomhet, og at de arbeidsplasser som oppstår er framtidsrettede og mer lønnsomme enn de som erstattes. SNDs arbeid med sysselsetting skal vris fra fokus på antall arbeidsplasser til hva slags type arbeidsplasser som skapes.

4.6 Nasjonalt kompetanse- og kraftsenter

SNDs betydning som nasjonalt kompetanse- og kraftsenter ble betydelig styrket gjennom etableringen av distriktskontor i alle fylker i perioden 1996-1999. Dette har ført de nærings- og distriktpolitiske virkemidlene nærmere bedriftene, og gjør at SND i større grad framstår som et kompetanse- og kraftsenter både regionalt og nasjonalt. Ettersom SNDs samarbeidsavtaler med bl.a. Norges forskningsråd og Norges Eksportråd har blitt utviklet, er også muligheter innenfor forskning og internasjonalisering blitt mer synlige og bedre tilgjengelig for næringslivet. SND fungerer i stadig større grad som den ene døra inn til de offentlige virkemidlene, og andelen av søknader som avgjøres på distriktskontornivå er økt til om lag 95 pst.

SND besitter unik kunnskap om norsk næringsliv samtidig som man sitter nær myndigheter og ulike kompetansemiljøer innen nærings- og distriktpolitikk. SND har ikke maktet å utvikle dette potensialet så godt som ønskelig. Departementene og fylkeskommunene har ikke vært flinke nok til å bruke SND som premissleverandør i politikkkutforming. Både SND og myndighetene på ulike nivåer må ta tak i dette.

4.7 Kvinner i næringslivet

Kvinner er en prioritert målgruppe innenfor alle de distriktsrettede virkemidlene. Over etablererstipendet er dette tallfestet, ved at 40 pst. av tilsagnene skal gå til kvinner. Det er også her satt av midler til nettverkskreditt, som er en ordning som i stor grad treffer kvinnelige etablerere. Kvinner opplever fortsatt å bli undervurdert i sitt møte med virkemiddelapparatet. Det er derfor viktig at kjønnsperspektivet forankres på ledernivå i SND og integreres i hele virksomheten. Et større innslag av kvinner på alle nivåer i næringslivet vil gi økt bredde og mangfold og derigjennom økt utviklingsevne. Det har over en 2-års periode blitt øremerket nærmere 20 mill. kroner over SNDs landsdekkende utviklingstilskudd til en særlig satsing på kvinner i næringslivet.

4.8 Miljø

SND ble i 1998 gitt ansvaret for forvaltningen av det nyopprettede Statens Miljøfond. Miljøfondet er en låneordning som skal stimulere virksomheter til å ta i bruk og videreutvikle mer miljøeffektiv teknologi. Siden Miljøfondet kom i funksjon har det finansiert 61 prosjekter. Blant de viktigste miljøeffektene er reduserte utslipp av miljøgifter (sink, kadmium, kvikksølv, PCB), redusert metangassdannelse, økt gjenvinning av plast og lettmetaller og reduserte utslipp av NO_x og CO₂. Prosjektene er fordelt over hele landet, med ca. halvparten innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. De vil ventelig generere 240-250 nye arbeidsplasser.

4.9 Oppsummering

Departementet mener at SND har utført sitt arbeid på en tilfredsstillende måte og oppnådd gode effekter med

innsatsen. Midlene har hovedsakelig gått til de formål og målgrupper som har vært forutsatt. Andelen tilsagn som tilfaller formålet "innovasjon" og små og mellomstore bedrifter er økende gjennom perioden 1993-1999. Dette er i tråd med at offentlig engasjement skal rettes mot grupper og formål som har stor betydning for samfunnets verdiskaping, men som har vanskelig for å få dekket sine behov for kapital og kompetanse i det private markedet.

Med den nye distriktskontorstrukturen, som har brakt virkemiddelapparatet nærmere kundene, har SND en organisasjon som er godt rustet til å videreutvikle arbeidet. For å oppnå enda bedre effekter bør SND bli i stand til å utnytte sine virkemidler mer på kundenes premisser og bli bedre på samordning av virkemidler fra andre aktører.

Tilbakemeldingene fra næringslivet tyder på at bedriftene er mest fornøyd med de aktiviteter der SND har en aktiv og oppsøkende rolle. Departementet ønsker at dette skal skje i større grad enn i dag.

5. SNDs ROLLE OG MÅLSETTINGER

Regjeringen vil legge opp til at det fortsatt skal være tre nivåer med folkevalgte politiske organer i Norge. SND har i dag et tett samarbeid med fylkeskommunene. Dette skal videreføres og forsterkes. Eierskapet til SND videreføres i Nærings- og handelsdepartementet som i dag. De ulike roller SND skal fylle er hovedsakelig formulert utfra de foreliggende utfordringer i norsk økonomi. Samarbeidsformen med fylkeskommunen må bygge på disse rollene og de målsettinger SND har innenfor nærings- og distriktpolitikken, samt på hvilke prinsipper som skal gjelde for arbeidsdeling mellom statlig og regionalt nivå generelt.

5.1 Prinsipper for politikkkutforming

Skal man oppnå langsiktige effekter av å investere i næringsutvikling, bør politikken og virkemidlene ta utgangspunkt i en tidshorisont på fem-ti år før man kan regne med å finne synlige effekter utover enkeltbedriftsnivå. Politikken må legges opp slik at den støtter de tiltak man mener vil være viktigst for verdiskapingsevnen om flere år, og holde på prioriteringene selv om man ikke kan spore umiddelbare effekter.

Bedrifter som har fått støtte gjennom SND har opplevd at igangsatte prosjekter og programmer på kort varsel har blitt avbrutt pga. reduksjoner på SNDs budsjett. En slik situasjon er ikke heldig verken for disse bedriftene eller for SNDs evne til å oppnå resultater. Regjeringen ser at det er ønskelig at de ressurser som stilles til rådighet for SND i årene som kommer, skal være ledd i et mer langsiktig opplegg. SNDs budsjett må imidlertid tilpasses budsjettsituasjonen det enkelte år.

I Regjeringens forslag til videreutvikling av de nærings- og distriktpolitiske virkemidlene vil forenkling og økt fleksibilitet bli vektlagt. Evalueringen av

SND peker på at institusjonen må forholde seg til om lag 180 ulike mål og føringer. Dette understreker behovet for å forenkle systemet.

5.2 SNDs formålsparagraf

I tiden etter 1993 har SND gjennomgått store forandringer. De største politiske forandringene er at SND nå også har betydelige oppgaver innenfor fiskeri- og landbrukspolitikken i tillegg til den generelle nærings- og distriktpolitikken. Det er utformet særskilte målsettinger for SND innen disse områdene. Formålsparagrafens nåværende formuleringer gir målsettinger som gjelder i politikken overfor alle næringer. Den gir ingen næringsmessige føringer. Regjeringen mener at dette bør videreføres, og at inkludering av primærnæringene i SND ikke krever reformulering.

5.3 SNDs virksomhet i nærings- og distriktpolitikken

Ulike bedrifter har ulike behov for næringspolitiske virkemidler. Utforming og bruk av virkemidler må tilpasses bedriften og det næringsmiljøet den tilhører. De roller SND skal fylle i nærings- og distriktpolitikken må ta utgangspunkt i beskrivelsene over. For å kunne bli et enda sterkere "nasjonalt kompetanse- og kraftsenter" som Stortinget la til grunn, må man prioritere ressursene slik at de viktigste målsettingene kommer først.

Enkelte dimensjoner skal reflekteres i hele SNDs virksomhet. SND skal i så stor grad som mulig tilrettelegge aktiviteten slik at den er tilpasset både kvinnelige og mannlige kunders behov. Som entreprenører kan disse ha ulike ønsker og målsettinger, og dette skal gjenspeiles i virkemidlenes utforming og organisasjonens arbeidsformer. SND skal videre bidra til en bærekraftig næringsutvikling og oppfyllelse av Regjeringens miljøvernpolitiske mål.

SNDs førstelinjetjeneste skal være aktivt ute blant potensielle og aktuelle kunder for å finne prosjekter som gir fremtidsrettede og lønnsomme bedrifter. Videre skal de kundeansvarlige bidra til å foredle prosjektene ved å trekke på den samlede kompetansen i egen organisasjon eller hos SNDs alliansepartnere. Ved å finansiere skal SND være risikoavlastende og utløsende for de prosjektene som gir best mulig resultater i forhold til overordnede mål. Både under og etter søknadsbehandlingen skal SND følge opp og kvalitets sikre prosessen, slik at kunden får en profesjonell service og et best mulig utfall av sitt prosjekt. En styrket oppfølging vil også kunne avdekke nye prosjekter og innlede nye prosesser. Dersom SND får et stadig bedre grep om denne rollen, kan effektene av innsatsen i forhold til det overordnede målet om "bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling" bli betydelige.

Kundene oppfatter i dag SND i stor grad som en finansieringsinstitusjon. SND bør mer enn i dag framstå som en konstruktiv og kompetent medspiller i

bedriftenes utviklingsarbeid. For å understøtte innovasjonsprosesser kreves det at SND både kan fungere som samtalepartner med bedriftene og tilby finansiering av risikoprosjekter. Bedrifter med lav innovasjonsevne har behov for en aktiv diskusjonspartner, mens bedrifter med egen evne til å drive utviklingsarbeid kan ha større behov for risikoavlastning i form av finansielle instrumenter. Verken SND eller andre deler av virkemiddelapparatet skal overta bedriftenes eller etablerernes eget ansvar for egen utvikling. Det offentlige skal virke støttende overfor de typer prosjekter og bedrifter som omfattes av virkemidlene, men ansvaret for lønnsomhet og utvikling ligger hos bedriftene selv.

Den tradisjonelt viktigste oppgaven i den bedriftsrettede nærings- og distriktpolitikken har vært å sørge for finansiering av prosjekter som ikke kan finne kapital i det private markedet, men som det er samfunnsmessig ønskelig å få gjennomført. Risikonivået i prosjektene ble hevet i 1997. SND har etter dette i liten grad konkurrert med privat kredittgivning.

SND skal fortsatt videreutvikle sin finansieringsrolle og ta engasjementer som har høyere risiko enn det private banker er villige til å ta på seg. SNDs medvirkning skal i stor grad være utløsende for at prosjekter settes i gang. Formålet er å delfinansiere bedriftsøkonomisk lønnsom nyskaping, utvikling, etablering og omstilling i norsk næringsliv. Samarbeid med private finansinstitusjoner er viktig, og SND bør ikke engasjere seg uten deltakelse fra privat side. SND skal ikke drive priskonkurranse med det private markedet. Omfanget av de offentlige finansieringsordningene må løpende vurderes i forhold til de produkter som tilbys av private finansinstitusjoner.

SND skal videreutvikle sin rolle som næringslivets inngangsport til virkemiddelapparatet. Virkemidlene til Norges forskningsråd og Norges Eksportråd skal tilbys gjennom SNDs ytre apparat sammen med SNDs egne virkemidler. Dette krever at kompetansen på distriktskontorene heves og at kontorene organiseres slik at man oppnår en bedre kombinasjon av tilgjengelighet og kjennskap til virkemidler og utviklingspartnere.

SND skal også veilede bedrifter og enkeltpersoner som har behov for andre virkemidler. SND har allerede samarbeidsavtaler med for eksempel SIVA, Statens veiledningskontor for oppfinnere (SVO), Norsk Designråd og fylkesmennenes landbruksavdelinger. SND skal bidra til at alle som henvender seg til et distriktskontor skal få informasjon om hvorledes og hvor deres behov eventuelt kan dekkes innenfor det offentlige virkemiddelapparatet.

Fylkeskommunene skal innenfor nasjonale politiske mål ha det strategiske ansvaret for nærings- og distriktpolitikken på regionalt nivå, mens SND har ansvaret for å sette relevante strategier ut i livet på sitt område. SND skal forankre sin aktivitet i fylkeskommunale planer som strategiske næringsplaner (SNP) og regionale utviklingsprogrammer (RUP).

5.4 SNDs avgrensning i forhold til næringer

SNDs virksomhet skal i utgangspunktet være næringsnøytral. Bank- og finansvirksomhet, rederivirksomhet og olje- og gassutvinning er imidlertid unntatt fra SNDs virkeområde. Statens Fiskarbank og Statens Landbruksbank er nå integrert i SND. Det har medført at SND i dag spiller en betydelig rolle overfor primærnæringene.

Rederivirksomhet gjennom skip i NOR-flåten kan i stor grad sammenlignes med de fleste fastlandsnæringer. Regjeringen går derfor inn for at rederivirksomhet med skip registrert i NOR kan inkluderes i SNDs virkefelt, og vil utrede dette nærmere.

I St.meld. nr. 51 (1996-1997) Om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond gikk departementet inn for at SND som hovedprinsipp ikke skal støtte bedrifter som mottar løpende driftsstøtte over statsbudsjettet. Dette gjaldt også datterselskaper av slike bedrifter. Departementet mener denne begrensningen bør videreføres. Næringsdrivende innenfor landbruk mottar i de aller fleste tilfeller løpende driftsstøtte fra staten, og dette prinsippet gjelder ikke denne næringen.

6. EGENKAPITALINSTRUMENTER

Egenkapitalvirkemidler som sorterer under SND er SND Invest AS, Venturefondet AS, såkornkapitalordningen og investeringsfondene for Nordvest-Russland og Øst-Europa. De nye, halvprivate investeringsfondene behandles i en egen stortingsmelding som legges frem i vårsesjonen 2001. Disse fondene vil operere innenfor venturemarkedet og ha en konkurranseflate mot SND Invest. Etter Regjeringens vurdering er det behov for både SND Invest og de nye investeringsfondene for å styrke det norske venturemarkedet.

6.1 Statens deltakelse i såkorn-/venturemarkedet

Såkornkapitalordningen består av et landsdekkende fond og fem regionale fond, hvor private investorer og staten har skutt inn halvparten av kapitalen hver. Fondene er privat eid. Staten, ved SND, er representert i styrene med en eller to personer. Målet med såkornfondene er å få privat kompetent kapital til å investere i bedrifter i en tidlig utviklingsfase med høy risiko og høy potensiell avkastning. Det har vært tungt å få inn den private kapitalen til de regionale fondene. Dette antas å være et uttrykk for den risiko som er knyttet til å investere i såkornfasen. Ved siste årsskifte hadde såkornfondene investert for om lag 200 mill. kroner fordelt på 80 prosjekter. Gjennomsnittsinvesteringen for de regionale fondene var om lag 1 mill. kroner, mens START-fondet i snitt lå på 7,5 mill. kroner.

Et avgjørende element for om såkornfondene skal lykkes er at de etablerer gode nettverk. Det vises til utviklingen i Europa når det gjelder etablering av nettverk av private investorer (business angels). Det siste halvannet år er det etablert om lag 20 formelle "Business Angel Network" i Europa og flere nye er på gang.

I Norge har det vært lite fokus på slike nettverk som virkemiddel i næringspolitikken.

SND Invest AS er et heleid datterselskap av SND, og er en av landets største enkeltinvestorer i små og mellomstore bedrifter. Selskapets aktivitet kjennetegnes av villighet til å ta risiko, kompetansetilførsel gjennom aktivt styrearbeid og utvikling av nettverk og ikke minst langsiktighet. SND Invest er et av de største ventureselskapene i Norge og spiller derigjennom en sentral rolle i dette markedet. SND Invest er underlagt Lov om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond og dermed SNDs formålsparagraf.

SND Invests eierandel i et selskap skal bare unntaksvis kunne overstige 35 pst. og ikke i noe tilfelle overstige 49 pst. Gjennomsnittlig eierandel i porteføljebedriftene er 18 pst. Taket på enkeltinvesteringer ble i 2000 økt fra 50 mill. kroner til 125 mill. kroner. Gjennomsnittsinvesteringen er på om lag 8 mill. kroner. Normal investeringshorisont er fra fem til syv år. Akkumulert investert beløp pr. 31. desember 2000 var 1,5 mrd. kroner. Hele 41 pst. av bedriftene i porteføljen befant seg innen gruppen nyetablering/nyskaping på det tidspunkt SND Invest gikk inn første gang, mens 51 pst. av bedriftene er gruppen vekst/utvikling. 90 pst. av bedriftene i porteføljen er små og mellomstore.

I evalueringen framgår at SND Invest har bidratt til å styrke det norske markedet for risikovillig kapital. SND Invest har vært med på å endre den måten kapitalmarkedet i Norge fungerer på, og etterhvert også de private investorenes risikoforståelse. Evaluator mener imidlertid at det er behov for å koordinere de forskjellige statlige finansieringsordningene, og foreslår å etablere en paraplyorganisasjon for statens ulike investeringsfond.

SND Invest har plassert sine investeringer i regionale venturefond i et 100 pst. eiet datterselskap av SND Invest. Venturefondet AS har i dag en kapitalbase på 115 mill. kroner. Hovedmotivasjonen for SND Invest sitt engasjement er å forsterke selskapets rolle som en landsdekkende aktør, samt bidra til å videreutvikle og profesjonalisere de enkelte investeringsmiljøene. De regionale selskapenes svake avkastning over tid har gjort at de blir mindre attraktive for investorer og dermed svekkes som bidragsytere i utviklingen av det regionale næringslivet. Utviklingen i andre land som ligger foran Norge i modenhetsgrad i venturemarkedet, viser at det er viktig å bygge opp solid forvalterkompetanse rundt slike fond.

7. SND OG ANDRE AKTØRER

SND har i dag samarbeidsavtaler med bl.a. fylkeskommunene, Norges forskningsråd, Norges Eksportråd, SIVA, Norsk Designråd, Statens veiledningskontor for oppfinnere og Sparebankforeningen. Samarbeidet med Norges forskningsråd, Norges Eksportråd og SIVA framstår som spesielt viktig for å bidra til at virkemiddelapparat kan dekke den del av

næringslivets behov for kapital og kompetanse som ikke kan skaffes til veie i det private markedet. Samarbeidsavtalene skal bidra til at både SND og andre parter får utnyttet hverandres kompetanse og sterke sider til beste for bedriftene som kunder. I tillegg samarbeider SND med aktører uten at samarbeidet er nærmere formalisert gjennom samarbeidsavtaler. Mange av samarbeidsavtalene skal bidra til å bringe virkemidlene fra ulike aktører nærmere kundene, ved å bruke SNDs distriktskontorer som kontaktpunkt. Ved å henvende seg til nærmeste distriktskontor er intensjonen at bedriften skal få tilgang til eller informasjon om de muligheter som finnes innenfor det offentlige støtte-systemet for næringslivet.

SNDs distriktskontorer er i dag det eneste nettverket som kan ivareta denne funksjonen i støtteapparatet.

7.1 Norges forskningsråd

Norges forskningsråd og SND inngikk avtale i november 1997 om å utvikle et operativt samarbeid mellom Norges forskningsråd og de nyetablerte distriktskontorene for å gjøre virkemidler for FoU-basert nyskaping lettere tilgjengelige for bedriftene. Distriktskontorene informerer om og kan kople Norges forskningsråds og SNDs virkemidler sammen for å bidra til en god bedriftsutvikling. I tillegg samordner distriktskontorene regionalt programmene FRAM, TEFT og SMB-Kompetanse. SNDs distriktskontorer har i dag en portefølje på om lag 200 prosjekter i kategorien FoU-relatert nyskaping. Samarbeidet mellom Norges forskningsråd og SND på den regionale arenaen, kalt SMB-innovasjon, vil bli videreført og styrket i den neste generasjon av brukerstyrte programmer som startes i 2002, særlig gjennom innovasjonsprogrammene "Mobilisering for FoU-relatert innovasjon" og "Ufødt næringsliv - kommersialisering av FoU". I tillegg vil den nye tilskuddsordningen "FoU prosjekter i næringslivets regi" og ordningen med innovasjonstil-tak bli viktige virkemidler.

Viktig er også teknologioverføring fra EU-prosjekter til norske bedrifter. Her finansierer Norges forskningsråd sammen med EUs rammeprogram EU Innovation Relay Center som et aktivt instrument og det planlegges nå et tettere samarbeid med distriktskontorene på dette området.

7.2 Norges Eksportråd

Norges Eksportråd og SND inngikk i 1998 en samarbeidsavtale, som siden er videreført. Som et resultat av avtalen fungerer nå SNDs distriktskontorer som markedskanaler for Norges Eksportråd regionalt, og informerer bedrifter med planer om framstøt innen eksport og internasjonalisering om Norges Eksportråds tjenestetilbud. Norges Eksportråds utekontorer informerer på sin side norske og utenlandske bedrifter om SNDs virkemidler og tjenestetilbud, og gjennomfører eksportdager, møter med bedrifter og andre arrangementer i distriktene i samarbeid med SNDs distriktskontorer.

7.3 SIVA - selskapet for industrivekst

SIVA arbeider med å utvikle sterke lokale verdiskapingsmiljøer, og investeringer i og tilrettelegging av eiendom/fysisk infrastruktur er en viktig del av arbeidet. SIVA er eier/deleier i næringsparker, forskningsparker, kunnskapsparker, næringshager og venture- og såkornsselskaper, og har utviklet en rolle som fokuserer på infrastruktur for innovasjonsmiljøer. Denne rollen utfyller SND og Norges forskningsråds arbeidsområder på en god måte, ved at disse to arbeider direkte mot bedrifter og entreprenører. SND og SIVA inngikk en samarbeidsavtale i 2000. Norge mangler sterke inkubatorer som legger forholdene til rette for etablerere og nystartede bedrifter i form av forretningsmessig kompetanse, samt administrative- og ulike servicefunksjoner. Erfaringer fra utlandet viser at inkubatorer har gitt gode resultater når det gjelder økt nyskaping og etablering av nye bedrifter. SIVA har en viktig rolle i å bidra til at slike miljøer kan vokse fram også i Norge.

7.4 Fylkeskommunene

Fylkeskommunene utarbeider i dag årlig regionale utviklingsprogrammer med basis i fylkesplan og strategisk næringsplan. I stortingsmeldingen om distrikts- og regionalpolitikk legger Regjeringen opp til at de regionale utviklingsprogrammene skal bli 4-årige. Dette skal bidra til større langsiktighet for bedre brukerforankring. Programmene må videreutvikles til å bli mer fokuserte på de områder som skal prioriteres i vedkommende fylke, og derigjennom bidra med klarere føringer for SNDs distriktskontor. Kommunal- og regionaldepartementet forventer at fylkeskommunene stiller midler til disposisjon for SNDs distriktskontor i form av et tildelingsbrev. I brevet skal beløp og forutsetninger for virkemiddelbruken framgå. Evalueringen av SND tyder på at om lag 30 pst. av fylkeskommunene ikke har sendt SND tildelingsbrev.

7.5 Statens veiledningskontor for oppfinnere

Statens veiledningskontor for oppfinnere (SVO) har som formål å stimulere og medvirke til teknologisk nyskaping i Norge. SVOs målgruppe er personer og mindre bedrifter med en kommersialiserbar teknisk idé og med behov for veiledning og støtte. SVO samarbeider med etablerte etableringsmiljøer i regionene, spesielt SNDs distriktskontorer. Departementet vil ta stilling til om dagens organisering av SVO som et eget forvaltningsorgan er den mest hensiktsmessige. En samordning med SNDs virkemiddelapparat og distriktskontorer for å øke måloppnåelsen vil bli vurdert. Samtidig skal det legges vekt på at SVO betjener en målgruppe som krever særskilt kompetanse, og at det innebærer fordeler å ha SVOs kompetanse samlet.

7.6 Vurdering og oppsummering

Departementet ser at det fortsatt er et potensiale for å forbedre systemet og få mer ut av midlene som nyttes til næringspolitiske formål. SNDs distriktskontorer bør utvikles til å være kundenes viktigste dør inn til det

offentlige virkemiddelapparatet. Distriktskontorene skal også fungere som proaktive utviklingsaktører i sin region. Dette krever at de gjøres i stand til å bistå næringslivet i grensesnittet mellom forskning, næringsvirksomhet og internasjonalisering på en bedre måte. For å få dette til må virkemiddelapparatet i enda større grad arbeide som en organisme, hvor en utnytter hverandres styrker. Distriktskontorene er avhengig av et kompetent og operativt hovedkontor, der hovedkontoret bl.a. har en viktig koordineringsfunksjon i å sørge for et målrettet samarbeid mellom distriktskontorene og andre virkemiddelaktører.

Samarbeidet mellom SND og Norges Eksportråd er et vesentlig bidrag til en mer helhetlig tilnærming til internasjonalisering av norsk næringsliv. SNDs distriktskontorer bør videreutvikles som Norges Eksportråds markedskanal i distriktene, og være en inngangsport for norske bedrifter som ønsker å etablere seg i internasjonale markeder. Kompetansen innen eksport og internasjonalisering i de ulike delene av SNDs organisasjon bør derfor videreutvikles og styrkes. Norges Eksportråd vil her være en naturlig samarbeidspartner. Norges Eksportråds utekontorer bør på sin side i større grad fungere som en forlenget arm for strategiske virkemidler i SND rettet mot utviklings samarbeid mellom norske og utenlandske bedrifter og overføring av teknologi og kompetanse til norsk næringsliv. Markeder som er viktige for norsk næringsliv i en innovasjonssammenheng bør prioriteres. Norges Eksportråds uteapparat bør også i større grad ivareta en "Invest in Norway"-funksjon, og være en inngangsport for internasjonalt næringsliv som vurderer å etablere seg med aktiviteter i Norge. I dette arbeidet bør Norges Eksportråd spille nært sammen med SNDs organisasjon og virkemidler.

Det finnes flere inkubatorer og inkubatorlignende institusjoner i Norge. SIVA og forskningsparkene er sentrale aktører i videre utbygging av slik infrastruktur. SNDs rolle er å finansiere og utvikle bedriftene som er knyttet til inkubatorene. Samspillet mellom infrastrukturutviklerne, bedriftene, andre finansinstitusjoner og SND vil kunne få voksende betydning for norsk næringsliv framover.

Patentering av ideer er viktig for å sikre betryggende inntektsgrunnlag for nye bedrifter og prosjekter. Store deler av det utviklingsorienterte næringslivet har i dag liten kunnskap på området. Resultatet er at betydelige ressurser kan gå til spille fordi nye utviklingsprosjekter kvalitetssikres for dårlig. Her har det samlede virkemiddelapparatet en viktig utfordring.

SND besitter en unik kompetanse knyttet til næringsutvikling. Med de endringene som foreslås i meldingen vil SND, Norges forskningsråd, Norges Eksportråd og SIVA sammen innta viktige roller både sentralt og regionalt for å utvikle innovasjonsevnen i norsk næringsliv. Kompetansen bør utnyttes ved at SND gis en sentral rolle knyttet til å utvikle sterke og internasjonalt konkurransedyktige verdiskapingsmiljøer.

Det regionale forvaltningsnivået i Norge vil gjennomgå store forandringer framover. SND har vist at organisasjonen er i stand til å takle sine utfordringer på en god måte, og skal derfor fortsatt være den sentrale forvalteren av bedriftsrettede virkemidler. SNDs samarbeid med det regionale nivå og styringsdialogen med regional forvaltning må ta utgangspunkt i den utvikling som vil komme til å skje.

Både SND, Norges forskningsråd og Norges Eksportråd har betydelige kunnskaper om norsk næringsliv og de utfordringene en står overfor. For at politikken skal være best mulig tilpasset de til enhver tid viktigste utfordringene, bør virkemiddelaktørene kunne samarbeide for å peke på politikutfordringer overfor myndighetene. Dette har de tre institusjonene gjort i økende grad de siste årene.

SND skal være en pådriver i arbeidet med å øke kundenes forståelse for den betydning god design har for lønnsomhet og framtidige utviklingsmuligheter. Samarbeidsavtalen mellom Norsk Designråd og SND synes å tilføre merverdi for næringslivet. Etter Regjeringens vurdering er det viktig å styrke norsk næringslivs forståelse av hvilken betydning næringsrett design kan ha for verdiskaping og konkurransekraft.

8. SNDs VIRKEMIDLER

Regjeringen legger opp til at SND skal opptre mer som en utviklingspartner for bedrifter enn tilfellet er i dag, samtidig som virkemiddelapparatet må ses mer i sammenheng. SND får med sitt distriktskontornett en sentral rolle i videreutviklingen av dette apparatet. For å kunne ta på seg en slik rolle må virkemidlene kunne utnyttes mer fleksibelt enn tilfellet er i dag, slik at næringslivets stadig skiftende behov kan imøtekommes. Måten virkemidlene håndteres på er av stor betydning for de resultatene man oppnår.

8.1 Muligheter innenfor internasjonalt samarbeid

Det er naturlig at SND, som den sentrale virkemiddelformidleren i Norge, inntar en aktiv holdning til samarbeidet under EØS-avtalen og til små og mellomstore bedrifters internasjonalisering generelt. SND bør ut fra dette finne sin plass i relevante internasjonale fora.

EØS-avtalen forbyr i utgangspunktet konkurransevridende støtte til næringslivet. Det er imidlertid gitt en rekke unntak fra dette forbudet. Det eksisterer flere sett retningslinjer basert på unntaksbestemmelsene fra forbudet mot støtte som regnes som konkurransevridende. Retningslinjene for støtte til små og mellomstore bedrifter (SMB), støtte til forskning og utvikling (FoU), regional støtte og støtte til miljøtiltak er blant de viktigste. Videre er unntaksbestemmelsene i EØS-reglene for statsstøtte utvidet i den senere tid til å gi støtte til opplæring. SNDs bedriftsrettede virkemidler har blitt gjennomgått av ESA. Det er på den bakgrunn blitt satt krav til tildeling av støtte fra SND som sikrer samsvar med

EØS-avtalens regler. Virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene som ligger til grunn for SNDs tildelinger under distriktsrettede ordninger er godkjent av ESA iht. retningslinjer for regionalstøtte. De retningslinjer og godkjenninger som er gitt av ESA får ikke anvendelse overfor fiskeri- og havbruksnæringen.

8.2 Risikoevne

SNDs trekk på tapsfondene for risikolåneordningene viser at man i stor grad har lagt seg på det risikonivå som er forutsatt. I dag dekkes tap utover 10 pst. over tapsfondene for hver årgang, over statsbudsjettet. Tilsvarende tilbakeføres innsparinger til statskassen hvis SNDs tap er mer enn 10 pst. lavere enn tapsfondet for hver årgang. Det legges opp til at SND selv skal ta større del av ansvaret for å styre sin risikoeksponering framover. Dette vil gi en bedre incentivstruktur for forvaltning av låneporteføljen.

Noen få store engasjementer står for en stor del av tapene i perioden 1993-1999. 20 pst. av tapsforetakene utgjør 85 pst. av tapene ifølge evalueringen av SND, og dette er i mange tilfeller store omstillingsprosjekter. Disse tapene har redusert SNDs evne til å ta risiko i mange mindre bedrifter. Man bør derfor være varsom med å gå inn i enkeltengasjementer som utgjør en for stor del av porteføljen.

Evalueringen av SND anbefaler at tilskuddsmidler i distriktene i større grad bør brukes til tiltak som knytter bedrifter og andre aktører sammen i nettverk. Regjeringen deler denne oppfatningen, og ønsker at SNDs distriktsrettede og landsdekkende tilskuddsmidler skal vris fra å ta risiko i enkeltbedrifter til en høyere andel prosjekter med betydning for flere bedrifter. Når det gis tilskudd til enkeltbedrifter skal de gjøres betingede i større grad enn i dag. Betingede tilskudd innebærer at det stilles krav om hel eller delvis tilbakebetaling dersom gitte resultatmål nås. Når SND framover skal legge større vekt enn tidligere på å arbeide med nettverk av bedrifter og mot innovasjonssystemer, innebærer det mer at man tar en annen type risiko enn at risikonivået endres. Risikodeling muliggjør at bedriftene kan sette i verk prosjekter med høyere risiko enn de ellers ville kunnet klare.

8.3 Arbeidsform

Næringslivet opplever i dag at tilgangen på kompetente ansatte og riktige partnere i form av krevende kunder, leverandører og FoU-institusjoner i mange tilfeller er vanskeligere enn tilgang på kapital. SNDs arbeidsform må gjenspeile dette ved at man i større grad tar ansvar for å identifisere og løse opp flaskehalser i næringsmiljøene. SND må utvikle nye måter å arbeide på i tillegg til de eksisterende, herunder finne gode prosjekter i samarbeid med andre og følge opp kundene bedre enn tilfellet er i dag. Dette krever at SNDs organisasjon besitter høy formell kompetanse og medarbeidere med praktisk næringslivsbakgrunn. Det er en utfordring å sørge for at man har den riktige

sammensetningen av kompetente ansatte, og at disse gis anledning til å dele sine erfaringer i organisasjonen.

En mer proaktiv arbeidsform er mer ressurskrevende enn en ren søknadsbasert. SNDs organisasjon må bruke tid på å tilegne seg kunnskap og ideer fra andre, og bidra med sine erfaringer i næringslivets nettverk. Det legges imidlertid opp til at de økte ressursene som en mer proaktiv arbeidsform krever, skal dekkes innenfor SNDs eksisterende budsjettrammer.

8.4 De enkelte ordningene

De departementer SND får sine midler fra er av den oppfatning at virkeområdet for de budsjettposter man har i dag gir SND tilstrekkelig handlingsrom med hensyn til det praktiske arbeidet mot næringslivet. Det legges opp til at de fire departementene som i dag stiller midler til disposisjon for SND skal fortsette med det. Disse er Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Fiskeridepartementet og Landbruksdepartementet.

Departementene legger opp til at det framover blir bedre mulighet til å sette sammen finansieringspakker med mer fleksible mekanismer, basert på kundenes behov. Det er ønskelig at departementenes retningslinjer for de ulike ordninger kan justeres for å ta høyde for denne utviklingen. Endring i retningslinjer bør skje etter initiativ fra og i nært samarbeid med SND. Det skal dog stilles like strenge krav til oppfølging og kontroll av engasjementer som tidligere.

8.4.1 Nærings- og handelsdepartementet

Landsdekkende utviklingstilskudd skal fremme prosjekter og tiltak som kan bedre effektiviteten i norsk næringsliv. Små og mellomstore bedrifter skal prioriteres, det samme skal tiltak som bidrar til utvikling, nyetablering, omstilling, nettverksbygging og kompetanseutvikling. I 2001 er budsjettammen for det landsdekkende utviklingstilskuddet på 161 mill. kroner. Det legges opp til at det i større grad bør ytes betingede tilskudd. Dette vil bedre SNDs involvering og oppfølging, samtidig som det gjør at midler kan tilbakeføres ordningen og benyttes til nye prosjekter.

Landsdekkende risikolån skal delfinansiere samfunnsøkonomisk lønnsomme utbyggings-, moderniserings-, omstillings-, utviklings- og nyetableringsprosjekter. Det er knyttet tapsfond til ordningen, som gjør at man kan ta høyere risiko enn det som er mulig å finansiere i det private markedet. Tapsfondet er i dag på 25 pst. av utlånsrammen. I 2001 er rammen for et felles tapsfond for lån og garantier på 60 mill. kroner, noe som gir en samlet utlåns- og garantiramme på 240 mill. kroner. Risikolån er en hensiktsmessig finansieringsform i mange nyskapende prosjekter, og ordningen er svært etterspurt. De senere årene har søknadsmassen vært flere ganger høyere enn utlånsrammen. I 2001 kan SND yte garantier under en felles ramme for tapsfond for landsdekkende risikolån og garantier. Garantier som offentlig virkemiddel er

velegnet for risikofinansiering, fordi det inviterer til større deltakelse av private kredittinstitusjoner.

Prosjektutviklingstilskudd skal styrke mulighetene til å utvikle gode ideer med sikte på markedsintroduksjon. Tilskuddet brukes til prosjekter som har sitt utspring i forsknings- og utviklingsaktiviteter ved forskningsinstituttene, i universitets- og høyskolemiljøene og i næringslivet. Ordningen er fireårig, med en totalramme på 90 mill. kroner fram til og med 2002. Ordningene med forsknings- og utviklingskontrakter har som formål å stimulere til FoU-samarbeid mellom kunde- og leverandørbedrift om utvikling av et nytt produkt, prosess, metode eller tjeneste. Budsjettrammen for ordningene i 2001 er på 151 mill. kroner. Om lag 2/3 er øremerket de offentlige kontraktene. De siste årene har en sett en utvikling mot at antallet søknader er stigende (særlig for IFU), men at prosjekter det søkes støtte til er stadig mindre i størrelse. En ser også en dalende interesse for OFU generelt.

8.4.2 Kommunal- og regionaldepartementet

Distriktsutviklingstilskuddet og distriktsrettede risikolån skal bidra til å fremme utviklingen av et konkurransedyktig og lønnsomt næringsliv i distrikter med særlige sysselsettingsvansker og/eller et svakt utbygd næringsgrunnlag. De to virkemidlene forvaltes i sin helhet av SND, men deler av virkemiddelpotten tildeles SNDs distriktskontorer via fylkeskommunene. I 2001 er det bevilget 793 mill. kroner i distriktsutviklingstilskudd og gitt en låneramme på 385 mill. kroner for distriktsrettede risikolån. Virkemidlene kan gis innenfor sone A, B og C av det distriktpolitiske virkeområdet. Støttesatsene er differensiert mellom de tre sonene, der område A er høyest prioritert. Nesten en tredjedel av bedriftene som mottok støtte i 1997 hadde mindre enn 10 ansatte. I evalueringsperioden har det skjedd en næringsmessig forskyvning fra tradisjonell industri mot forretningsmessig tjenesteyting.

Etablererstipendet er en ordning for etablerere i alle deler av landet, men med særlig vekt på etablerere i Distrikts-Norge. For 2001 er det bevilget 120 mill. kroner til ordningen med etablererstipend. I mange fylker har SND forvaltet etablererstipendet på vegne av fylkeskommunene, mens fylkeskommunene selv har stått for dette noen steder. Kommunal- og regionaldepartementet vurderer det som uheldig at det eksisterer flere forvaltningsmodeller, og går derfor inn for at forvaltningen av etablererstipendet overføres til SND i alle fylker. Dette vil gi mulighet til å se etablerersøknader i forhold til alle SNDs virkemidler. Denne endringen beskrives mer inngående i stortingsmeldingen om distrikts- og regionalpolitikk.

SND er gitt en sentral rolle i kvalitetssikring av de statlige omstillingsmidlene og har ansvar for oppfølging og rådgivning. Denne rollen ivaretas i dag av SNDs hovedkontor. Det bør vurderes om oppfølging/rådgivning som hovedregel bør overlates SNDs distriktskontor fra og med det tredje året av omstillingsperioden.

8.4.3 Fiskeridepartementet

Tilskuddsordning til fornyelse og kapasitetstilpasning i fiskeflåten, er en koordinert støtteordning som fra og med 1999 erstattet ordningene for kontraherings- og kondemneringstilskudd. Ordningen består av støtte til ren kondemnering, kombinert kondemnering, og støtte til fiskere som kontraherer nytt fartøy. For år 2001 er det bevilget 35 mill. kroner til denne ordningen. Det er over fiskeriavtalen for 2001 avsatt 29 mill. kroner til kondemnering av fiskefartøy. Disse midlene forvaltes av SND.

8.4.4 Landbruksdepartementet

Verdiskapingsprogram for økt bruk og foredling av trevirke er et femårig program som ble satt i gang i andre halvår 2000, og formålet er å medvirke til å øke skogsektorens bidrag til verdiskaping og til mer bærekraftig produksjon og forbruk.

Konkurransestrategimidlene for norsk mat består av program og tiltak for kvalitetsutvikling og økt konkurransekraft i norsk matproduksjon. Strategiene består av Kvalitetssystemer i landbruket, Produkt- og bedriftsutviklingsprogram, Merkeordningen Godt Norsk og Eksportprogrammet for norske landbruksprodukter. Konkurransestrategimidlene ble lagt til ordningen med virkning fra og med 2001. Den delen av disse midlene som SND tar hånd om går fra og med 2001 inn i finansieringen av Verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon. Verdiskapingsprogrammet er et femårig program som er operativt fra og med 2001. Viktige føringer for hele dette kapitlet legges i jordbruksoppgjøret.

BU-midlene skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket.

Det er ønskelig at BU-midlene benyttes til mer nyskapende prosjekter enn tilfellet er i dag. En forsterket satsing på forskning vil bidra til å styrke landbrukets verdiskaping og framtidige lønnsomhet, og det legges derfor opp til at BU-midlene i noen utstrekning skal kunne anvendes med en innretning mot forskning. Regjeringen ønsker videre at BU-midlene i større grad kan benyttes til å utvide næringsgrunnlaget på steder som i dag er svært avhengige av landbruket.

8.4.5 Programmer

SND opererer en rekke programmer, enten selvstendig eller i samarbeid med andre. Programmene finansieres hovedsakelig over Nærings- og handelsdepartementets og Kommunal- og regionaldepartementets budsjetter.

FRAM er et ledelses- og strategiutviklingsprogram for små og mellomstore bedrifter. I perioden 1992-1999 har over 1 900 bedrifter fra hele landet deltatt i programmet.

BIT-programmet fokuserer på utvikling av IT-løsninger som fungerer i en verdikjede. Programmet er i dag operativt i 21 bransjer.

FORNY er et nyskappingsprogram som skal stimulere til økt kommersialisering av forskningsresultater. Programmet er et samarbeidsprogram mellom Norges forskningsråd og SND.

NT-programmet (Nyskappings- og teknologiprogrammet i Nord-Norge) finansieres via SND. Programmet gir bistand til utvikling av produkter og/eller produksjonsmetoder.

I budsjett for år 2000 ble 30 mill. kroner satt av til et program rettet mot verftsindustrien. Programmet er iverksatt for å motvirke de negative effekter økt arbeidsgiveravgift har for næringen.

Det ble i 1999 igangsatt en ekstrasatsing i fem pilotfylker for å fremme etablering av kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting (KIFT) i distriktene. Programmet er fra 2001 utvidet til å gjelde for hele det distriktpolitiske virkeområdet.

Programmet for elektronisk handel skal særlig fokusere på å gi små og mellomstore bedrifter anledning til å utnytte de muligheter den elektroniske markedsplansen gir.

Nyskappingsprogrammet for kommersialisering av marine ressurser skal fokusere på prosjekter hvor det eksisterende virkemiddelapparat ikke fullt ut dekker de utfordringer en voksende fiskeri- og havbruksnæring står overfor. Prioriterte områder er videreutvikling av marine arter i oppdrett, og prosjekter i overgangen mellom oppdrett og havbeite. Programmet er rettet inn mot eliminering av flaskehals for etablering av næringsvirksomhet i marin sektor.

Det er nødvendig med en løpende vurdering av antall programmer og hvilket innhold de skal ha for å sikre at man fokuserer på de riktige målsettingene og for at midlene skal benyttes så effektivt som mulig.

8.4.6 Lavrisikolåneordninger

Lavrisiko- og grunnfinansieringslån benyttes til å delfinansiere bedriftsøkonomisk lønnsom nyskaping, utvikling, etablering og omstilling. Lån gis på kommersielle vilkår. SND forvalter to slike ordninger; én rettet mot fiskeflåten og én overfor andre næringer.

Låneordningen som tidligere ble forvaltet av Statens Landbruksbank ble integrert i den landsdekkende lavrisikoordningen fra og med 2001, jf. St. prp. nr. 1. Tillegg nr. 10 (2000-2001). Regjeringen tar sikte på å samordne de ulike formålene for den sammenslåtte ordningen ytterligere, men det er viktig at den landsdekkende ordningen ivaretar de finansieringsbehov som norsk landbruk har. Med integreringen av de to ordningene har man nå bedre mulighet til å se landbruk og øvrig næringsvirksomhet i sammenheng.

Den landsdekkende lavrisikoordningen skal drives slik at den for SND går i økonomisk balanse på lang sikt. Departementet er av den oppfatning at man bør tilstrebe å finansiere prosjekter med noe høyere risiko enn i dag innenfor kravet om langsiktig balanse. Låne- rentebetingelser skal fastsettes i henhold til risikoen i hvert enkelt prosjekt.

Grunnfinansieringsordningen for fiskeflåten ble overført til SND i forbindelse med at Statens Fiskarbank ble integrert i SND i 1997. Fram til i dag har rammen kun vært brukt til finansiering av fiskefartøy. Renten er markedsstilpasset. Utlånsrammen var i 2000 på 800 mill. kroner. Regjeringen går inn for at rammen kan benyttes også til andre fiskeriformål enn flåtefinansiering, bl.a. som følge av dagens overkapasitet i fiskeflåten, og behov for kapital til marin næringsutvikling.

8.4.7 Nye ordninger for innovasjon og nyskaping

I meldingen drøftes den videre utviklingen av SNDs virkemidler. Endringene som foreslås har alle sin prinsipielle begrunnelse i de roller Regjeringen mener SND skal fylle. Det legges opp til at departementene skal fokusere på færre målsettinger enn tidligere. SND bør ha flere frihetsgrader enn i dag, samtidig som det må være mulig å benytte budsjettet til å fremme politiske prioriteringer. Budsjettstrukturen bør være mest mulig lik for de forskjellige departementene.

8.4.8 En ny ordning for lån, garantier og tilskudd

I dag spesifiseres størrelsen på flere ulike låne- og tilskuddsordninger separat i det årlige statsbudsjettet. Det betyr at SND må benytte akkurat de bevilgede rammer for hver enkelt type tilskudd og lån i løpet av ett budsjettår. I tillegg øremerkes gjerne deler av rammene til spesielle formål, noe som reduserer SNDs handlingsrom. SND må i enkelte tilfeller tilby dårligere finansieringsløsninger enn nødvendig, selv om det totalt sett finnes nok midler på budsjettet.

Behovet for å sette sammen finansieringsløsninger med ulike elementer av tilskudd, lån og garantier øker. I tillegg samarbeider SND stadig mer med private banker, hvor SND gjerne tar toppfinansieringen for å avlaste risiko. Departementet mener at midlene som bevilges til næringsutvikling over SNDs budsjetter vil bli bedre utnyttet dersom SND selv i større grad kan velge ulike løsninger tilpasset kundenes behov. Det foreslås derfor at låne-, tilskudds- og garantiordninger innenfor henholdsvis landsdekkende og distriktsrettede ordninger slås sammen til én budsjettpost pr. departement. Innenfor denne posten kan SND yte tilskudd og gi risikolån og garantier med en gitt totalramme. Stortinget kan i større grad vurdere den samlede rammen for risikofinansiering gjennom SND opp mot andre formål. SND vil kunne tilpasse sitt tilbud bedre til bedriftenes behov, og distriktskontorene får et bredere spillerom i sine regionale næringsmiljøer.

Regjeringen foreslår at de landsdekkende ordningene for utviklingstilskudd og garantier slås sammen til en budsjettpost, kalt "Den landsdekkende innovasjonsordningen". Regjeringen foreslår videre at distriktsutviklingstilskuddet og tapsfond for distriktsrettede risikolån slås sammen til en bevilgning som kalles "Bedrifts- og næringsutvikling i distriktene". I tillegg foreslås å etablere en ny budsjettpost for SNDs programaktiviteter på Nærings- og handelsdepartementets

budsjett. Programmene benyttes overfor en rekke bedrifter for å svare på nasjonale prioriteringer, og det er naturlig at det kan legges sterkere politiske føringer på bruken av slike midler.

8.4.9 En forsterket satsing på gründere

Gründere har behov for en viss stabilitet for å utvikle sine ideer, og god finansiering er derfor viktig under produktutviklingen. Regjeringen ønsker derfor å bedre finansieringsordningene for gründere. Både tilskudd og lån bør kunne tilbys. Gründere som har prosjektet som sin hovedbeskjeftigelse bør prioriteres, slik at SNDs midler benyttes i prosjekter som har god framdrift.

8.4.10 Tapsfond

Det er knyttet tapsfond til ordningene med risikolån og garantier. Tapsfondene avsettes årlig, og er en bevilgning som skal dekke de tap SND får på sine engasjementer. Tapsfondene er på 25 pst. av utlånsrammen, dvs. at SND i sin virksomhet skal ta høyde for at rundt 25 pst. av utlånene ikke blir betalt tilbake.

De årlige utlånsrammene er mindre enn etterspørselen etter risikolån. Dette gjelder særlig landsdekkende risikolån. Videre er antallet engasjementer for hver årgang for lite til at SND får en god risikospredning. Dersom man må ta tap på store engasjementer overskrides rammene for tapsfondet raskt. Dette reduserer SNDs evne til å finansiere risikable prosjekter. Det vil være naturlig om SND kan se alle årganger av lån i sammenheng, ved at de årlige tapsfondene slås sammen etter hvert som de bevilges. SND vil da få betydelig bedre mulighet til å spre risiko og kunne finansiere interessante framfor sikre prosjekter. Regjeringen legger på denne bakgrunn opp til at alle tidligere tapsfond skal slås sammen fra og med 2002 innenfor henholdsvis landsdekkende og distriktsrettede risikolån. Dette vil gi administrative lettelser i form av en enklere bevilgningsstruktur. Endringen vil gi SND større ansvar for selv å vurdere og håndtere tapspotensialet i sin portefølje.

8.5 Konsistens mellom virkemidlene

Evalueringen av SND trekker fram at de mange omorganiseringene siden etableringen har tatt oppmerksomhet vekk fra videreutvikling av virkemiddelporteføljen. Regjeringen mener det nå er viktig å sørge for at alle virkemidlene blir utformet og forvaltet på en slik måte at de samlet bidrar til å nå de overordnede mål som er satt for SND på en mest mulig effektiv måte.

Dagens mengde av øremerkinger gjør styringssignalene lite oversiktlige og håndterbare for SNDs styre og ledelse, og vanskeliggjør en god oppfølging av SND fra de enkelte departementene. Regjeringen vil derfor gå inn for å redusere det samlede omfang av øremerkinger.

Størrelsen på og forholdet mellom de samlede landsdekkende, distrikts-, fiskeri- og landbruksrettede ram-

mer må vurderes kontinuerlig. Regjeringen ser at effekten av SNDs nasjonale programmer har vært svært god. Med de reduksjoner på budsjettene som særlig det landsdekkende utviklingstilskuddet har sett de senere år, har finansieringen av programmene blitt vanskelig. På denne bakgrunn kan det være ønskelig å revurdere den relative fordelingen av midler mellom SNDs ulike ordninger.

8.6 Driftskostnader

For SNDs drift bevilges midler på egen post over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Denne bevilgningen dekker administrasjon av tilskuddsordningene i tillegg til flere andre oppgaver, og er i 2001 på 183,2 mill. kroner. Driftskostnadene dekkes også gjennom de renter og gebyrer som kundene betaler på sine lån. Fra og med 2001 finansieres administrasjonskostnadene for alle låneordninger gjennom rentemarginen på respektive ordning. Det gis innenfor noen ordninger anledning til å dekke driftskostnader over ordningens bevilgning. Andre virkemiddelaktører som Norges forskningsråd og Norges Eksportråd bidrar også med midler. Administrasjonsbudsjettet skal brukes til kunderett arbeid, og er derfor et direkte bidrag til å nå de nærings- og distriktpolitiske mål som er satt for SND.

9. SNDs ORGANISASJON

Ved etableringen i 1993 var SND resultatet av en sammenslåing av Distriktenes Utbyggingsfond, Småbedriftsfondet, Industrifondet og Den Norske Industribank AS. Hensikten med sammenslåingen var et ønske om en effektivisering av virkemiddelapparatet og enklere tilgang til virkemidlene for næringslivet. Effektiviseringen skulle skje ved å ta ut synergieffekter i form av lavere administrasjonskostnader. Denne tanken var medvirkende til at Statens Fiskarbank og Statens Landbruksbank senere ble lagt inn under SND-paraplyen. Perioden etter 1993 har for SND vært preget av stadige organisasjonsendringer. Ved årsskiftet 2000/2001 ble det utført 512 årsverk i virksomheten. Enklere tilgang til virkemidlene for brukerne har hovedsakelig vært fulgt opp gjennom opprettelsen av distriktskontorer i alle fylker, og inngåelse av samarbeidsavtaler med øvrige deler av virkemiddelapparatet.

Evaluererne mener at SND har et potensiale for å utvikle en mer lærende organisasjon i form av bedre kompetansedeling, hvor noe kompetanse må finnes så nær kundene som mulig og noe bør sentraliseres i større grad. En god analyseenhet er viktig og må ha en viss kritisk masse for å fungere optimalt.

Evalueringen peker også på utfordringer i forhold til å utvikle premissleverandørrollen, både overfor departementene og fylkeskommunene.

Det er Regjeringens oppfatning at SNDs styre må ha den nødvendige frihet til å foreta en løpende organisa-

sjonstilpasning i forhold til de oppgaver SND skal ivareta. Styret har en viktig rolle i å trekke opp de langsiktige strategiske linjer for SND som helhet, og det er vesentlig at styrets strategiske fokus tar utgangspunkt i situasjonen og utviklingen i norsk økonomi.

Både kundefokus, intern kompetanse, desentralisering og omstillingsevne er sentrale aspekter for å lykkes som bedriftenes utviklingspartner og forvalter av kompetent kapital. I takt med videreutviklingen av distriktskontorene og nedbygging av hovedkontoret, oppstår det store utfordringer i å dele kompetanse mellom de enkelte enhetene. SNDs egen kompetanse og tilgjengeligheten av denne er av avgjørende betydning både for de resultater man kan oppnå med virkemidlene og den grad av kundefokus man har. Arbeidet med et kompetanseforvaltningssystem må forsterkes i SND. Et slikt system er kritisk for en organisasjon som spenner over et så bredt virkefelt og samtidig står overfor klare begrensninger når det gjelder bemanning og administrative kostnader. Kompetanseforvaltning innebærer at den kompetansen organisasjonen besitter må kunne deles, både ved effektiv bruk av IT-systemer og ved at det eksisterer velfungerende nettverk.

Nedbemanningen i løpet av 90-tallet har ført til at det ikke er rekruttert mange ansatte utenfra. I en organisasjon med SNDs utfordringer må rekruttering av nyansette være et ledd i å sørge for at organisasjonens samlede kunnskaps- og erfaringsbakgrunn reflekterer de oppgaver som skal løses over hele landet. De ansattes bakgrunn bør være så bred som mulig, og en god fordeling mellom kvinner og menn er viktig. Det er av særlig betydning at SND legger vekt på å rekruttere kvinnelige ledere.

Desentralisering av virksomhet og beslutninger har vært sentralt i SNDs organisasjonsutviklingsarbeid de siste årene. Gjennom opprettelsen av distriktskontorene har så godt som all saksbehandling blitt flyttet ut fra hovedkontoret, og de aller fleste beslutninger om tilsagn tas også der. Arbeidet med desentralisering skal videreføres. SND kan sammen med Norges forskningsråd og Norges Eksportråd sette i verk prøveprosjekter for å finne gode modeller for ytterligere desentralisering av det kunderettede arbeidet.

Det er avgjørende for SNDs evne til å oppnå resultater at organisasjonen nyter tillit i samfunnet generelt og blant sine kunder spesielt. SNDs ansatte og styremedlemmer skal opptre på en slik måte at det ikke stilles spørsmål ved deres habilitet eller om SNDs uavhengighet.

I SNDs styrer har mange av medlemmene privat forretningsvirksomhet som hel- eller deltids beskjeftigelse. Det er nødvendig for SND å ha en slik kompetanse i sine styrer for å kunne trekke opp strategier som fokuserer på næringslivets egne utfordringer. I en del tilfeller er det imidlertid slik at deres private forretningsvirksomheter, med eller uten det aktuelle styremedlemmets aktive medvirkning, søker om finansiering fra SND. I slike saker fratrer styremedlemmet

behandlingen som inhabil dersom saken legges fram for styret.

Departementet og SND har foretatt en vurdering av hvordan saker hvor styremedlemmer er inhabile, skal håndteres. Man har kommet fram til at det vil være hensiktsmessig om styrene, både hovedstyret og de regionale styrene, selv behandler alle saker hvor styremedlemmer er inhabile. SNDs hovedstyre vedtok disse endringene i desember 2000. SND omfattes fra 1. april 2001 av offentlighetsloven, noe som sikrer allmennheten økt tilgang til informasjon om de tilsagn SND gir. Habilitetsspørsmål reises særlig i forbindelse med prosjektforedling i forkant av en eventuell finansieringssøknad. SND prøver for tiden ut organisasjonsformer på flere distriktskontorer hvor det settes sammen kundeteam. Habilitet blir et mindre problem når flere saksbehandlere arbeider sammen på samme sak.

9.1 Kontroll med virksomheten

Departementet mener det er behov for å endre systemene for tilsyn og kontroll med SND. Det vil bli utredet hvorvidt et eget eksternt tilsynsorgan bør ha ansvar for å følge virksomheten. Dette blir også sett i sammenheng med tilsvarende ordninger for øvrige statsbanker. Vurderingene tar utgangspunkt både i de generelle krav som bør stilles til forvaltning av offentlige midler og de ulike bankenes spesifikke rolle. Departementet går inn for et forsterket tilsyn med SNDs virksomhet, og vil utrede hvordan dette best kan organiseres. Det tas sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken.

10. SNDs STYRINGSSYSTEM

10.1 Styringssystemet mellom departementene og SND

SND mottar årlig 4 ulike tildelings- eller disposisjonsbrev med føringer fra hvert av departementene som nytter SND til å forvalte midler. Tildelings-/disposisjonsbrevene er de viktigste dokumentene for å formidle styringssignaler årlig om hvordan Stortingets budsjettvedtak vedrørende SND skal følges opp av fondet.

Statens eierskap ivaretas gjennom foretaksmøtet. De viktigste møteplassene i tillegg til foretaksmøtet er halvårlige kontaktmøter mellom de bevilgende departementer og SND. I tillegg til dette rapporterer SND skriftlig til departementene i henhold til en oppsatt plan. I tråd med signalene fra St.meld. nr. 51 (1996-1997) Om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond utviklet de ansvarlige departementer et nytt resultatrapporteringssystem for SND. Systemet ble innført fra 2000. Systemet skal samordne rapporteringen til de enkelte departementene, men det gis også rom for særskilt rapportering til hvert departement på deres spesifikke behov.

Dagens styringssystem mellom departementene og SND er ikke godt nok samordnet til å gjøre SND til en

så fleksibel og handlingsdyktig organisasjon som ønskelig. Det legges opp til at Nærings- og handelsdepartementets koordineringsrolle styrkes, slik at budsjettprosessen samordnes bedre enn i dag og at disposisjons-/tildelingsbrevene samordnes med sikte på å oppnå bedre konsistens. Regjeringen vil ta initiativ til at det opprettes en arbeidsgruppe som får i oppgave å videreutvikle modellen for styring av SND.

SND ledes av et styre og en administrerende direktør. Styret oppnevnes av Kongen. Styret i SND har et betydelig ansvar. Det er viktig at dets medlemmer samlet sett har en erfaringsbakgrunn og kompetanse som gjør det godt skikket til å ivareta ansvaret. Regjeringen ønsker at styret skal ha stor grad av frihet til å utforme strategier for å nå de overordnede politiske mål, og at styret blir fulgt opp på hvorvidt målene nås heller enn hvordan de nås.

10.2 Styring av SND på regionalt nivå

Regjeringen går inn for at fylkeskommunen fortsatt skal være det folkevalgte regionale nivået, og at SND samarbeider med fylkeskommunen gjennom distriktskontorene. Antall distriktskontorer må vurderes både ut fra landets administrative inndeling, næringsmessige og andre relevante forhold.

Det er et mål at samarbeidet mellom SND og fylkeskommunen skal forsterkes. Regjeringen fremmer i sin stortingsmelding om distrikts- og regionalpolitikk forslag om ytterligere delegering fra statlig til regionalt nivå på mange områder. En slik politikk legger til rette for at RUPene kan gi mer relle styringssignaler enn i dag ved at føringene fra statlig nivå på flere felter blir færre og mindre detaljerte.

10.3 Forslag til ny modell for de regionale styrene

Stortinget la ved behandlingen av Innst. S. nr. 8 (1999-2000) opp til at "SND-styrene i fylkene får vedtaksfullmakt i alle saker". Departementet mener det er av stor betydning at SNDs beslutninger på regionalt nivå er godt forankret i fylkeskommunene så vel som i andre miljøer. Ved å overføre beslutningsfullmakt til styrer med bred representasjon vil denne forankringen styrkes. Det legges på denne bakgrunn opp til at de fylkesvise styrene får beslutningsfullmakt i alle saker. Det er videre ønskelig å legge om dagens praksis med differensiert stemmerett til et system hvor alle medlemmer har tale-, forslags- og stemmerett i alle saker.

Departementet mener at styrer med beslutningsfullmakt bør være mindre enn rådgivende styrer fordi man må komme fram til konkrete beslutninger i mange flere saker. Et styre med 9 medlemmer anses som hensiktsmessig, samtidig som en slik størrelse vil gi muligheter for at styrene samlet besitter bred erfaringsbakgrunn. Regjeringen ser det som en fordel at alle styrer har samme antall medlemmer.

Regjeringen mener at dagens sammensetning av styrene ikke gir tilstrekkelig rom for å kunne ha medlemmer med erfaring fra nyskaping, forskning eller inter-

nasjonal næringsvirksomhet. Det er behov for flere med denne kompetansen, samtidig som den relative tyngden av medlemmer med bakgrunn fra politiske organer og primærnæringene er for stor.

Styrene må være sammensatt slik at de har medlemmer med politisk -, administrativ - og næringslivserfaring. Noen nærings- og arbeidslivsorganisasjoner bør være representert slik at store deler av næringslivet har et talerør i styrene. Videre må det være rom for representanter uten organisasjonsmessig tilknytning, men som i kraft av sin kompetanse kan gi viktige bidrag i styrets arbeid.

Regjeringen ønsker at hvert av SNDs fylkesstyrer skal ha følgende sammensetning:

- Det utnevnes to medlemmer med politisk tilknytning.
- Det utnevnes ett medlem etter forslag fra LO og ett medlem etter forslag fra NHO.
- Det utnevnes to medlemmer fra primærnæringene etter forslag fra Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Fiskarlag.
- Det utnevnes tre frie medlemmer.

Begge landbruksorganisasjonene bør delta i behandlingen av saker over avtalen. I styrer der bare den ene av landbruksorganisasjonene er fast representert, bør den andre landbruksorganisasjonen tiltre styret ved behandlingen av slike saker. Styret får dermed 10 medlemmer når det behandler saker over jordbruksavtalen.

For å sikre at det utnevnes styremedlemmer med bred erfaringsbakgrunn og riktig kompetanse er det viktig at ulike instanser får forslagsrett overfor SNDs hovedstyre. Fylkeskommunene får forslagsrett til de to medlemmene med politisk tilknytning. Videre utnevnes to medlemmer etter forslag fra henholdsvis NHO og LO. Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Fiskarlag gis forslagsrett til medlemmene fra primærnæringene.

For utnevning av de frie medlemmene er det viktig at det er et bredt tilfang av forslag. Fylkeskommunene, NPR og Norges Eksportråd foreslås i meldingen. I tillegg skal SNDs hovedstyre på fritt grunnlag selv kunne finne aktuelle kandidater til styrene.

Det legges opp til at SNDs hovedstyre skal utnevne de regionale styrene, og at de regionale styrene rapporterer til SNDs hovedstyre.

11. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

En mer proaktiv arbeidsform for SND vil være mer ressurskrevende enn i dag. Det legges opp til at kostnadsøkningen skal dekkes innenfor SNDs eksisterende rammer.

Det foreslås å redusere størrelsen på de regionale styrene. Dette vil føre til lavere kostnader tilknyttet styremøter og annen administrasjon rundt drift av styrene.

Departementet går inn for å forenkle poststrukturen på kapittel 2420 Statens nærings- og distriktsutviklingsfond over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Videre foreslås det å se tapsfond for risikolån som en portefølje over flere år. Disse forslagene vil redusere de administrative kostnadene for departementene tilknyttet budsjettoplegget.

Det innføres et krav om at Lavrisikordningen skal gå i balanse på lang sikt. Dette kravet skal sikre at ordningen ikke går med underskudd, et krav man ikke har i dag.

12. KOMITEENS MERKNADER

12.1 Innledning og sammendrag

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Erling Brandsnes, Gunnar Breimo, Mimmi Bæivi, Karin Kjølmoen, Kjell Opseth og Rita Tveiten, fra Kristelig Folkeparti, Randi Karlstrøm og Jon Lilletun, fra Høyre, Ansgar Gabrielsen og Ivar Kristiansen, fra Fremskrittspartiet, Øystein Hedstrøm, fra Senterpartiet, lederen Morten Lund, fra Venstre, Leif Helge Kongshaug, og representanten Terje Knudsen, er enig i at stortingsmeldingen om SND må sees i sammenheng med Langtidsprogrammet, St.meld. nr. 34 (2000-2001) Distrikts- og regionalpolitikken, St.meld. nr. 31 (2000-2001) Kommune, fylke, stat - en bedre oppgavefordeling, og St.meld. nr. 38 (2000-2001) Om organisering av investeringsselskap.

Komiteen har merket seg at evalueringen som ble gjennomført i 2000 konkluderer med at SND har utført sine oppgaver på en god måte siden institusjonen ble opprettet i 1993. Komiteen mener det er viktig at SND bygger på disse erfaringer når SND nå tar fatt på de nye utfordringene som utviklingen i norsk økonomi gir, ved å ta nye grep samtidig som man bygger på de gode erfaringer som er gjort.

Komiteen mener at SND fremover skal bidra til høyere verdiskaping gjennom å spisse sin innsats mot å bidra til økt innovasjonsevne og høyere kompetanse i norsk næringsliv. En slik konsentrasjon av innsatsen mener komiteen er nødvendig og viktig for å følge opp de ambisjonene som ligger i forskningsmeldingen om å skape et grunnlag for et nyskapende og konkurranse-dyktig norsk næringsliv.

Komiteen har merket seg at det foreslås å gjøre SNDs ordninger mer fleksible og at distriktskontorene skal utvikles til å bli gode inngangsporter til statens virkemidler for næringslivet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, viser til at Regjeringen i St.meld. nr. 31 (2000-2001) om bedre oppgavefordeling, legger opp til reformer som går i retning av å styrke fylkeskom-

munenes ansvar for den helhetlige regional- og distriktpolitikken. Flertallet vil understreke at dette stiller store krav til et tett og forpliktende samarbeid mellom fylkeskommunene og SND om utviklingen av den regionale næringspolitikken.

Flertallet ønsker å videreutvikle SND som den sentrale organisasjonen for statlig næringsfinansiering, og vil at SND skal konsentrere sin virksomhet om områder med svikt i det private kapitalmarkedet og til områder hvor det er nødvendig med en særlig innsats for å ivareta samfunnsmessige hensyn i næringsutviklingen. Særlig viktige områder er etter flertallet syn derfor småbedrifter, nyskaping og distriktsutvikling. Disse områdene må ivaretas gjennom hele SNDs totale innsats.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, vil understreke at det er verdiskapingen og arbeidsplassene i norske bedrifter som finansierer vårt velferds-samfunn. Det er derfor avgjørende å føre en politikk som gir gode vilkår for verdiskaping og konkurranse-dyktige arbeidsplasser over hele landet.

På sikt må det også etableres ny virksomhet til erstatning for oljevirksomheten. De marine næringene har gode forutsetninger for å kunne bidra sterkt til å fylle dette verdiskapningsgapet i fremtiden. En overveiende del av de nye bedriftene vil være kunnskapsbaserte. De er avhengige av mennesker med utdanning og kompetanse, solide forskingsmiljøer og teknologisk utvikling i Norge som er helt i verdenstoppen. Små og mellomstore bedrifter står for en vesentlig og stadig økende andel av den totale sysselsettingen i Norge. Både det tradisjonelle og det nye næringslivet må sikres gode vilkår for videreutvikling og nyskaping.

Dette flertallet mener at både det tradisjonelle og det nye næringslivet må sikres gode vilkår for videreutvikling og nyskaping. Framtidsrettede tiltak må prioriteres. Det må bli større grobunn for en skaperkultur som tør å slippe fram de som vil satse og som tror på en idé. Det må bli like naturlig å skape sin egen arbeidsplass som å finne sin plass innenfor det etablerte arbeidslivet. Dette flertallet vil realisere dette potensialet gjennom en målrettet satsing på utdanning og forskning, utbygging av moderne infrastruktur, som utbygging av høyhastighetsnett, nedbygging av skjemaveldet og et konkurransedyktig skatte- og avgiftsnivå. Dette flertallet vil også legge til rette for et bredt register av offentlige støtte- og utviklingstiltak, blant annet gjennom SND og ved å gjøre risikokapital mer tilgjengelig for små og mellomstore bedrifter. Å legge til rette for dette er, sammen med å utnytte våre unike naturgitte fortrinn, viktige bærebjelker i en framtidrettet nyskapingpolitikk og en nyskapingkultur.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at sentraliseringskreftene i det norske samfunnet er

sterke, og at om lag 230 av landets kommuner har opplevd nedgang i folketallet fra 1990 til i dag. Disse medlemmer vil videre peke på at mange av de kommunene som har opplevd sterk befolkningsmessig nedgang, samtidig sliter med skjev alders- og kjønnsfordeling der særlig eldre er overrepresentert mens unge kvinner er underrepresentert. Samtidig har noen av disse kommunene en vanskelig situasjon i forhold til sysselsetting, de har et generelt lavere utdanningsnivå blant sine innbyggere enn gjennomsnittet i samfunnet, og de har vanskelig for å tiltrekke seg privat kapital. Disse medlemmer vil imidlertid understreke at de områdene hvor disse kommunene ligger, samtidig ofte er rike på naturressurser som grunnlag for næringsliv, f.eks. innen fiskeri, havbruk, vasskraft, reiseliv, jord- og skogbruk. Disse medlemmer vil samtidig vise til at sentrale områder på Østlandet og andre pressområder kjennetegnes med mindre naturressurser men høyt utdanningsnivå, en ung befolkning, høy sysselsetting og stor tilgang på kapital. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at SND i sterkere grad enn i dag må styre sin virksomhet inn mot disse nærings- og kapitalfattige områder som finnes i alle fylker. Disse medlemmer er kjent med de soneinndelinger som gjelder for distriktsutviklingsmidlene, der de fleste næringsfattige områdene ligger i sone A og B foruten enkelte områder i sone C. Disse medlemmer mener at det mer enn noen gang trengs en ekstrasatsing i disse områder, og at fokuset i størst mulig grad må rettes mot å skape en ny virksomhet og mer sysselsetting, samtidig som en bør styrke den sysselsettingen som allerede finnes. Disse medlemmer mener satsingen må bygge på lokale fortrinn, og at SNDs distriktsatsing fortsatt i stor grad må rettes mot utvikling og foredling av naturressurser.

Dessuten mener disse medlemmer at distriktene bør styrkes ved hjelp av IKT. I dag ligger omkring 75 pst. av alle statlige arbeidsplasser i Oslo-området. Av de ca. 19 500 arbeidsplasser i direktorat og departement er det bare 900 som finnes utenfor Oslo-området. Disse medlemmer mener at det bør være et mål å flytte ut virksomhet slik at en stor del av arbeidsplassene i sentraladministrasjonen skal befinne seg på kontorer som er plassert utenfor Oslo-området. I tillegg må det legges bedre til rette for at bedrifter fra distriktene kan ta på seg statlige oppdrag. For at bedrifter og kommuner i hele landet skal kunne ta del i en slik desentralisering av statlig virksomhet, må det finnes en samlet og oppdatert oversikt over det som foregår. SND bør spille en viktig rolle i en slik strategi.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å iverksette et program i regi av SND for informasjon om statens innkjøp av varer og tjenester samt planer for utflytting av statlige arbeidsplasser."

Komiteens medlemmer fra Høyre understreker at konkurransedyktige og forutsigbare rammebetingelser er myndighetenes viktigste bidrag til et lønnsomt og nyskapende næringsliv. Skal Norge være et attraktivt land å investere i og drive virksomhet fra må de samlede rammebetingelsene tåle internasjonal sammenligning. Disse medlemmer konstaterer at rapporten "World Competitiveness Yearbook" som viser i hvor stor grad hvert enkelt land har lagt forholdene til rette for et konkurransekraftig næringsliv, rangerer Norge stadig dårligere. De siste fire årene har Norge falt fra 5. til 20. plass på listen over konkurransedyktige land. På sentrale områder som skatte- og avgiftsbetingelser, forutsigbarhet, forskning og utvikling, tilgang på kvalifisert arbeidskraft og et entreprenør-vennlig regelverk ligger Norge dårlig an. I stedet for å forbedre disse sentrale rammebetingelsene har Regjeringen i inneværende års budsjett foreslått og fått gjennomslag for rekordhøye skatte- og avgiftsøkninger som direkte rammer bedriftenes konkurransevne. Sammenlignet med slike grunnleggende rammebetingelser for verdiskaping blir SNDs betydning for næringsutvikling og nyskaping begrenset. Disse medlemmer vil derfor prioritere bedre rammebetingelser for alt næringsliv fremfor bedriftsrettet støtte gjennom SND. Et reformert SND kan på den annen side fungere som et nyttig supplement til gode generelle rammebetingelser.

Disse medlemmer er fornøyd med at den gjennomførte evalueringen av SNDs virksomhet viser at institusjonen har gjennomført sine oppgaver på en god måte siden den ble opprettet i 1993. Det er samtidig viktig å ta inn over seg at de mange retningslinjene for SNDs virksomhet kan være innbyrdes motstridende og gjør det vanskelig å ha et klart fokus for SNDs arbeid. Disse medlemmer mener det er behov for å nedfelle en mer enhetlig målsetting for SNDs arbeid. Selv om Regjeringen legger opp til større fleksibilitet i bruken av virkemidler og peker på nyskaping som et viktig satsingsområde, mangler en avklaring av hvilke typer virkemidler SND skal prioritere. Stortingsmeldingen bærer derfor i stor grad preg av å være et plikt-løp fra Regjeringens side. SNDs virksomhet beskrives, men det foretas få politisk veivalg for den fremtidige virksomheten. Disse medlemmer fremholder at målet med virkemidlene som formidles gjennom SND må være:

- Å skape lønnsomme bedrifter som gir gode og varige arbeidsplasser.
- Å få mest mulig privat næringsliv ut av hver statlig krone
- Å sikre at samfunnsøkonomiske prosjekter også blir bedriftsøkonomisk lønnsomme, ved bruk av virkemidler som tilskudd, garantier og risikolån.

Disse medlemmer mener SNDs virksomhet må være rettet mot områder der markedet og private tilbud ikke fungerer tilfredsstillende. Evalueringen tilsier at

markedssvikten er størst innenfor kompetanseutvikling rettet mot små og mellomstore bedrifter. SND bør derfor rette en betydelig større del av innsatsen mot kompetanseheving og rådgivning overfor nyskaping og små og mellomstore bedrifter. Fokus bør dreies fra å avhjelpe en situasjon med markedssvikt i kredittmarkedet, til å rette økt oppmerksomhet om markedssvikt i kompetansemarkedet.

Disse medlemmer peker på at ide-, og utviklings- og kommersialiseringsfasene er de vanskeligste fasene i bedriftenes utvikling. I mange tilfeller er det i denne perioden vanskelig å hente inn nødvendig investeringskapital. Dette skyldes både at det er forholdsvis få investorer som er interessert i og har kompetanse til å vurdere prosjekter på så tidlige stadier, og at mange gründere er skeptiske til å dele ideene sine før de kan patenteres. Offentlig medvirkning i form av direkte tilskudd, ansvarlige lån eller garantier kan bidra til at mange prosjekter kommer over denne første kneika. Skal man treffe de potensielt mest lønnsomme prosjektene krever det imidlertid at det offentlige har eller er i stand til å kjøpe inn kompetanse som kan vurdere potensialet i prosjektene. Disse medlemmer mener derfor SND bør konsentrere sine virkemidler til disse fasene av bedriftenes liv. Såkornmodellen er i denne sammenheng et egnet virkemiddel. Disse medlemmer mener midlene Stortinget har bevilget til et statlig investeringselskap i stedet bør brukes til å styrke ordningen med såkornfondene.

Disse medlemmer viser til at det i en del områder der næringsvirksomheten fra før er svakt utviklet,

kan være vanskelig å finne alternative anvendelser for investert kapital. Driftsmidler og andre verdier knyttet til den lokale virksomheten er derfor mindre egnet som sikkerhet. Resultatet er at banker og private investorer kvier seg for å engasjere seg i prosjekter med så stor risiko. Disse medlemmer mener det er en målsetting å legge til rette for lønnsomt næringsliv i hele landet, og mener derfor at det i enkelte tilfeller kan være riktig at det offentlige avlaster risiko i slike prosjekter enten gjennom såkornfond eller gjennom å garantere for deler av lånebeløpet. Det understrekes at slik statlig risikoavlastning ikke må svekke incentivene til lønnsom drift og budsjettdisiplin for selskapet og aktiv medvirkning og oppfølging fra investorer og kredittinstitusjoner. Av samme grunn bør det offentlige heller ikke gå inn på eiersiden.

På denne bakgrunn ønsker disse medlemmer at SNDs virkemiddelbruk konsentreres om:

1. Støtte til kompetanseheving, for eksempel internasjonalisering, i små og mellomstore bedrifter der dette ikke tilbys i det private markedet.
2. Støtte og risikoavlastning i de første fasene av nyskappingsprosjekter.
3. Risikoavlastning i venturefond som i Startfondet og de regionale såkornfondene.
4. Risikoavlastning i prosjekter med stort potensiale, men der den alternative anvendelsen av kapitalen er liten.

5. Samfunnsøkonomisk lønnsomme fellesprosjekter (FoU, infrastruktur, nettverksbygging etc.) der verdien av tiltaket er større enn nytten for hver enkelt bedrift.

De delene av SNDs virksomhet som konkurrerer med privat kredittformidling, investeringsfond eller kompetanseutvikling bør følgelig avvikles. Disse medlemmer ønsker derfor å utvikle lavrisikolåneordningen som i stor utstrekning opererer på det ordinære lånefinansieringsmarkedet, og SND Invest som opptrer som strategiske investorer i modne bedrifter. Tilskudd, risikolåneordning og garantiordningene bør samtidig rendyrkes som støtte til nyskaping og bedrifter i etableringsfasen. Disse medlemmer mener samtidig det i utgangspunktet ikke skal gis støtte til omstilling. Omstilling skjer i etablerte bedrifter som har bedre tilgang til privat kreditt- og egenkapitalfinansiering.

Disse medlemmer mener man også bør utrede mulighetene for å sette deler av SNDs virksomhet ut på anbud. Tilskudd, risikolån, garantier og annen risikoavlastning kan i en viss utstrekning forvaltes av private finansinstitusjoner. Det vil samtidig stimulere lokale banker til å styrke kredittvurderingsfunksjonen.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen viser til Fremskrittspartiets merknader i Innst. S. nr. 283 (1996-1997) om Statens nærings- og distriktutviklingsfond. Disse medlemmer står fast ved partiets primære syn om en avvikling av SND. Milliardbeløpene som sirkulerer i SND-systemene, bl.a. i form av tilskudd, lån, garantier og egenkapital, kunne med fordel benyttes til å bedre skatte- og avgiftsbetingelsene generelt. Disse medlemmer vil minne om at næringsutviklingen i Norge først og fremst er et resultat av bedriftenes generelle rammevilkår. Mange virksomheter sliter med et for høyt kostnadsnivå. Denne situasjonen bedres ikke gjennom dagens statlige virkemiddelsapparat. Det politiske flertallets ønske om i stor grad å bevare distriktssamfunnene slik de er, medfører betydelige offentlige overføringer ikke bare gjennom SND, men også gjennom inntektsoverføringer til kommuner, subsidier til landbruk, fiske og subsidierte kraftpriser m.v. Disse medlemmer vil i denne forbindelse vise til formuleringen i SNDs formålsparagraf om å fremme tiltak som vil gi "varig og lønnsom selskaping i distrikter". Disse medlemmer mener det er uheldig at det offentlige skal spille en sentral rolle i næringsutviklingen gjennom politiske prosesser som kommer til erstatning for markedet. På den måten kan ulønnsom virksomhet oppmuntres fremfor mer kostnadseffektive prosjekter som har større forutsetninger for å skape et lønnsomt næringsliv også i distriktene. Videre gjør dagens kostbare distriktspolitikk det svært vanskelig å vinne gehør for Fremskrittspartiets forslag om nødvendige skatte- og avgiftslettelse for næringslivet.

Disse medlemmer vil hevde at utbyggingen av næringslivet og etablering av bedrifter må basere seg på reell lønnsomhet. Subsidierte lån og selektive støt-teordninger m.v. gjennom et offentlig apparat er virkemidler som etter Fremskrittspartiets mening vil ha liten betydning for å møte utfordringene i næringspolitikken i et nytt millennium. Selv om deler av SNDs virksomhet har hatt en viss grad av suksess, rokker ikke det ved helhetsinntrykket. Dagens høye nivå for subsidier og overføringer på kryss og tvers gjennom statsbudsjettet og samfunnet bidrar til å øke statens behov for skatteinntekter og derved til å svekke næringslivet fordi denne politikken er meget kostbar. Derfor mener disse medlemmer det er på høy tid å gjennomføre en radikal sanering av overføringsordningene, også de ordninger som vil hjelpe enkeltbedrifter på kort sikt. Disse medlemmer vil minne om at selv om Norge er et av verdens rikeste land målt i naturressurser, bevilges mer statsstøtte til eget næringsliv enn i mange andre EØS-land. I den forbindelse vil disse medlemmer påpeke betydningen av å få synliggjort de samfunnsøkonomiske kostnadene av distriktspolitikken i statsbudsjettet og ikke som nå være innbakt i et stort antall budsjettposter.

Disse medlemmer vil hevde at statlige finansieringsordninger kan virke til skade for konkurransen. De kommersielle ordningene i SND (grunnfinansiering og lavrisikolån) konkurrerer i det ordinære kredittmarked med private institusjoner om å yte kreditt. Forskjellen i rammevilkår, det direkte statlige engasjement og bredden i SNDs virkemidler utelukker konkurranse på like vilkår. Disse medlemmer mener derfor at de kommersielle ordninger som SND står for bør overtas av det ordinære kredittmarked.

Disse medlemmer registrerer at SNDs distriktsvirkemidler videreføres. Fremskrittspartiet har tidligere pekt på de uheldige sider ved distriktsordningene. Det finnes en rekke eksempler på at offentlig støtte til enkeltbedrifter har bidratt til at bedrifter som ikke får støtte og er lønnsomme, blir utkonkurrert, eller bedrifter flytter produksjonen til en annen kommune fordi man der får støtte. Disse medlemmer vil peke på det uheldige med dette og de betydelige kostnader det medfører når bedriftene styres ut fra beliggenhet gjennom politiske målsettinger.

Disse medlemmer mener det er viktig å oppnå større samsvar mellom mål og realiteter i distriktspolitikken. Da må ambisjonene for bevaring av bosettingsmønsteret reduseres og det må i stedet settes opp målsettinger for næringsutvikling basert på lønnsomme bedrifter. Fremskrittspartiets distriktspolitikk vil oppmuntre til etablering av vekstsentra som kan gi ringvirkninger også for distriktene utenfor. Den konsentrasjon av både bedriftsbeliggenhet, bosetting og arbeidsmarkeder er ofte en forutsetning for at private virksomheter skal blomstre og bidra til utviklingen i distrikts-Norge. I den forbindelse vil disse medlemmer understreke betydningen av å prioritere et næringsvennlig regelverk som gjør det attraktivt for

finansinstitusjoner og private investorer å kanalisere kapital til bedriftene. Aksjer, obligasjoner og bankinnskudd må ikke beskattes høyere i Norge enn i andre land, ellers uteblir risikoviljen og bedriftene, spesielt i distriktene, vil mangle kapital til vekst og utvikling. Disse medlemmer vil minne om at Fremskrittspartiet har fremmet en rekke forslag om reduserte skatter og avgifter, redusert skjemavelde og om tiltakspaker for å bedre egenkapitaltilgangen til næringslivet.

Disse medlemmer erkjenner imidlertid at det i dag ikke foreligger et politisk flertall for Fremskrittspartiets løsninger, men vil prioritere å videreføre og videreutvikle SND som et sentralt virkemiddel i nærings- og distriktspolitikken. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn gi uttrykk for subsidiære holdninger og prioritering innenfor rammen av det offentlige virkemiddelapparat i regi av SND og stå sammen med andre partier i merknader om dette.

Disse medlemmer mener det bestående virkemiddelapparat skal prioritere finansieringen av utviklings- og nyskappingsprosjekter som innebærer høyere risiko enn det det ordinære bank- og finansvesen vil ta, men som samtidig har et potensiale for tilstrekkelig høy avkastning for samfunnet. Disse medlemmer vil i denne sammenheng vise til at SND kan få en friere stilling. Disse medlemmer minner om at økt fleksibilitet og satsing på såkornfond kan gi mer rasjonell ressursutnyttelse, enten gjennom en utvidelse av eksisterende såkornfond eller oppstart av nye. Mye tyder på at det i den tidlige såfasen er særlig kritisk å få frem ideene til det stadiet hvor det er lettere å vurdere en kommersiell investering og hvor etablerte ventureselskaper er mer aktive. Fordi det foreligger en spesiell risiko og det er vanskeligere å oppnå mer ordinær avkastning, oppstår også mangelen på et kapitalmarked, noe som skaper et særlig behov for statlig engasjement. Disse medlemmer mener derfor en betydelig del av midlene som disponeres av SND skal innrettes mot den tidlige såfasen i utviklingsprosessen. Videre vil disse medlemmer påpeke at de signaler som gis angående risikoinvesteringer må sees i sammenheng med etableringen av et statlig/privat investeringselskap.

12.2 Politikkområdet

Komiteen vil understreke at dagens næringspolitikk ikke er godt nok tilpasset de utfordringer vi står overfor, med stadig sterkere konkurranse i et internasjonalt marked. Derfor må det fremover i sterkere grad tas offensivt tak i behovet for nyskaping og kompetanseheving.

Komiteen vil minne om at svært mye av eksportindustrien er lokalisert i distrikter med bl.a. store avstandsulempen og betydelig behov for bedring i tradisjonelle og moderne kommunikasjonsløsninger.

Komiteen vil understreke betydningen av ambisjonene om å gjøre et godt samspill mellom næringsliv og forskning til et konkurransefortrinn for Norge.

Komiteen ser at kompetanse, forskning og nyskaping blir avgjørende for norsk næringslivs konkurranseevne i framtiden.

Komiteen viser til at det er pekt ut fire tematiske satsingsområder for forskning innenfor samfunns- og næringsliv med særlig stort potensiale for verdiskaping: Marin forskning, medisinsk og helsefaglig forskning, informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og forskning i skjæringsfeltet mellom energi og miljø. En betydelig del av forskningen bør omfatte næringsrettet forskning. Et regjeringsoppnevnt utvalg (Hervik-utvalget) foreslo bl.a. en skatteorientert generelt virkende incentivordning for å stimulere forskning i bedriftene.

Komiteen holder fast på målet om en opptrapping av Norges samlede forskningsinnsats til gjennomsnittlig OECD-nivå innen 2005, og vil understreke at dette medfører særlig store utfordringer for heving av forskningsinnsatsen i privat sektor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, viser til at i henhold til budsjettforliket mellom Arbeiderpartiet og sentrumspartiene for 2001, har Regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett 2001-2002 sagt følgende:

"Regjeringen vil foreslå å øke bevilgningen til denne ordningen betydelig i 2002 for å videreføre det samme nivået gjennom hele året. Basert på de erfaringene man får de første årene vil, Regjeringen vurdere å etablere en regelstyrt ordning."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, mener den nye tilskuddsordningen for å stimulere til forskning i bedriftene er et positivt, men utilstrekkelig bidrag for å nå de nasjonale målene. Flertallet går inn for å innføre en ordning med skattestimulering av bedriftsbasert forskning og utvikling, i tråd med flertallet i Hervik-utvalgets forslag.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med skattestimulering av bedriftsbasert forskning og utvikling, i tråd med forslaget fra flertallet i Hervik-utvalget, gjeldende fra 2002."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at virkemidler som en tilskuddsordning vil bedre stimulere til større grad av fornyelse i bedriftenes forskningsstrategier og at de senere vil følge opp med egenfinansierte forskningsmidler. En tilskuddsordning vil være mer oversiktlig og bedre synliggjøre satsningen på FoU, noe som er viktig for at ordningen lettere kan evalueres og omfanget avveies i forhold til andre prioriterte mål.

Disse medlemmer viser til at Hervik-utvalget er fulgt opp gjennom en ny tilskuddsordning, kalt FUNN,

"FoU-prosjekter i næringslivets regi" i statsbudsjettet for 2001.

Komiteen viser til at utvalget også pekte på behovet for å øke SNDs virkemidler for risikoavlastning når det gjelder å få til en kommersialisering av forskningsresultatene.

Komiteen understreker at næringsklynger kan være et eksempel på miljøer med gode muligheter for langsiktig konkurransedyktighet for næringslivet. De næringspolitiske virkemidlene må derfor innrettes slik at de bidrar til å stimulere slike innovasjonssystemer. Levedyktige klynger kjennetegnes ved at de både har gode regionale miljøer og sterk internasjonal orientering.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, er enige i at SNDs målstruktur og virkemiddelportefølje må samordnes bedre. Flertallet vil likevel vise til at dagens SND som en følge av organisasjonsutvidelsene på nittitallet inneholder kompetanse på et bredt spekter av områder og betjener et stort mangfold av kunder. Disse har, og vil fortsatt ha ulike behov som krever fleksibilitet og en bevisst politikk for å holde på den unike kompetansen som finnes i dagens SND.

Komiteen vil understreke at arbeidskraft i dag fremstår som en knapp innsatsfaktor for økt verdiskaping. På denne bakgrunn er det viktig at de arbeidsplasser som etableres er fremtidsrettet, og at en stor andel av disse har en høy inntjeningsgrad for å sikre den fremtidige norske velferden.

Komiteen er innforstått med at Norge har en høy andel av sysselsettingen i små og mellomstore bedrifter. Dette tilsier en større offentlig medvirkning innenfor områder som kompetanse, nettverksbygging og finansiering enn hvis næringslivet er dominert av større bedrifter. Det vil være myndighetenes ansvar å sørge for at virkemiddelapparatet løser slike oppgaver.

Komiteen vil understreke betydningen av å legge til rette for lønnsom næringsutvikling i hele landet, og at det er større behov for å arbeide proaktivt i distriktene enn i mer sentrale strøk. Komiteen understreker også at næringspolitikken skal ta utgangspunkt i lokale forutsetninger med sikte på at levedyktige og nyskapende bedrifter skal kunne utvikle seg.

Komiteen vil sterkt fremheve betydningen av at det er et mål at norske bedrifter skal ha konkurransedyktige rammebetingelser. Komiteen vil derfor peke på betydningen av at norske små og mellomstore bedrifter har tilgang på ordninger og virkemidler innen forskning og utvikling som er minst like gode som næringslivet i de land det er naturlig å sammenlikne seg med. Dette er en del av rammebetingelsene i et stadig mer internasjonalt marked. EØS-avtalen bidrar ellers generelt til konkurransedyktige rammevilkår for de fleste norske bedrifter innenfor de områder avtalen gjelder, og SNDs virkemidler må løpende tilpasses

disse. EU har i tillegg en rekke fond og ordninger for næringsutvikling, og norske bedrifter kan i noen grad benytte disse virkemidlene.

Komiteen understreker at det er verdiskapingen og arbeidsplassene i norske bedrifter som finansierer vårt velferdssamfunn. Det er derfor avgjørende for komiteen å føre en helhetlig næringspolitikk som gir bedre vilkår for verdiskaping og konkurransedyktige arbeidsplasser over hele landet. Både det tradisjonelle og det nye næringslivet må sikres gode vilkår for videreutvikling og nyskaping. En helhetlig næringspolitikk må ta hensyn til at små og mellomstore bedrifter står for en vesentlig og stadig økende andel av den totale sysselsettingen i Norge, og at en overveiende del av de nye bedriftene som må skapes, vil være kunnskapsbaserte.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at regjeringen Bondevik satte arbeidsvilkårene for nyetablerere og små bedrifter i fokus, blant annet gjennom Handlingsplan for småbedrifter, programmet Et Enklere Norge. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen Stoltenberg ikke har lagt fornyet kraft i satsingen på disse områdene. Også i skatte- og avgiftspolitikken konstaterer disse medlemmer at Regjeringen til nå ikke har vist den nødvendige innsikt i nyskapingens og småbedriftenes betydning for verdiskapingen.

Disse medlemmer vil realisere Norges store verdiskapingspotensiale gjennom målrettet satsing på utdanning og forskning, utbygging av moderne infrastruktur som høyhastighetsnett for telekommunikasjon, nedbygging av skjemaveldet og et konkurransedyktig skatte- og avgiftsnivå. Disse medlemmer vil også legge til rette for et bredt register av offentlige støtte- og utviklingstiltak og gjøre risikokapital mer tilgjengelig for små og mellomstore bedrifter. I dette viktige arbeidet står SND helt sentralt.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre vil, med bakgrunn i komiteens merknader og det som skjer i praksis i Stortingets og næringskomiteens arbeid, påpeke at det er misvisende å påstå at det har vært og at det legges opp til en "næringsnøytral næringspolitikk". Disse medlemmer mener det er rett å prioritere enkelte næringer, næringsklynger og derved også enkelte regioner når det gjelder offentlige investeringer og støttetiltak. Likeså må man fortsatt ta vare på de beste mulighetene ved å utforme sektorpolitikk for landbruk, skogbruk, havbruk, fiskeri, kraftkrevende industri, mineralutvinning, IKT-næringer, maritime næringer osv. Også i de fylkeskommunale utviklingsprogrammene antar disse medlemmer det vil bli satset ekstra på de felt der man har en lokal fordel og der man ser de beste muligheter. Disse medlemmer mener en politikk som tar sikte på å behandle alle

bedrifter, næringer og regioner likt, vil føre til sterk sentralisering og betydelige samfunnsøkonomiske tap.

Disse medlemmer er fornøyd med at komiteen ikke legger opp til en "næringsnøytral næringspolitikk" ut over det rent verbale.

Komiteens medlemmer fra Høyre er enig med det synet på næringsnøytralitet som Bondevik-regjeringen la til grunn i St.meld. nr. 41 (1997-1998) hvor det heter:

"I næringspolitiske diskusjoner reises ofte spørsmål om politikken bør innrettes mot næringslivet som helhet eller mot enkeltstående næringer, bransjer eller bedrifter. Spesielt i en situasjon med stadig sterkere internasjonal konkurranse innenfor de fleste markeder reises det fra tid til annen krav om selektiv støtte til bedrifter eller enkelt næringer.

Regjeringen legger til grunn at prinsippet om økt næringsnøytralitet skal tilstrebes i den videre utvikling av næringspolitikken. Næringsnøytralitet brukes her om en politikk som i utgangspunktet rettes mot utvikling av lønnsom næringsvirksomhet generelt, og ikke peker ut noen næringer eller bedrifter som mer støtteberettiget enn andre."

12.3 Resultater av SNDs virksomhet

Komiteen har merket seg at SNDs formålspesifikasjon står fast.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, vil påpeke at SND skal bidra til å oppnå overordnede politiske målsettinger på områdene nærings-, distrikts-, landbruks- og fiskeripolitikk.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.3.1 Evalueringer av SND

Komiteen har notert seg at det i løpet av 2000 ble gjennomført en ny, omfattende evaluering av SNDs virksomhet fra opprettelsen fram til i dag.

Komiteen ser det som riktig at de resultater evalueringen kom fram til danner en viktig bakgrunn for de vurderinger som gjøres i meldingen. De råd og anbefalinger som ble gitt er en del av grunnlaget for Regjeringens forslag hva gjelder SNDs virkemidler, SNDs organisasjon og SNDs styringssystem.

12.3.2 Resultater og effekter - Fordeling av midlene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, er enig i at SND skal gi støtte til en rekke ulike formål, og mener at SNDs tilsagn speiler bredden i norsk næringsliv.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, mener at verken departementene eller fylkeskommu-

nene synes å ha vært flinke nok til å bruke SND som premissleverandør i politikktutforming, og at SND selv ikke har maktet å innta en slik rolle.

Dette flertallet vil peke på at SND med sitt utgangspunkt i kundekontakt og faglige nettverk bør kunne bidra med viktige innspill til både departementene og fylker som underlag for deres videre utvikling av næringspolitikken.

Dette flertallet er innforstått med at av SNDs totale tilsagn i perioden 1994-1999 har 45 pst. gått til prosjekter med formålet innovasjon. Dette innbefatter nyskaping, nyetablering og omstilling. Prioriteringen av dette området har økt betraktelig i perioden, og dette flertallet er enig i at denne utviklingen bør forsterkes også fremover.

12.3.3 Kompetanseheving

Komiteen har merket seg at om lag 60 pst. av kundene mener at SND-prosjektene har medført kompetanseheving, men at SND ifølge evalueringen ikke har maktet å gjøre sitt mer generelle tilbud innenfor kompetanseutvikling tilstrekkelig kjent for bedriftene. Kundene ser på SND mer som en bank enn en utviklingspartner.

Komiteen har merket seg betydningen av kompetanse for små og mellomstore bedrifter, og at mange mindre bedrifter ikke overskuer hvilken kompetanse de trenger for fremtiden. Komiteen mener at SND derfor har en viktig oppgave i å bistå disse bedriftene med å konkretisere sine behov og muligheter.

Komiteen ser at de kompetansehevende programmene FRAM og BIT får svært gode karakteristikk fra deltakerne.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, viser til at økt vektlegging av kompetanse- og nettverksbygging medfører spesielle utfordringer for distriktene. På grunn av store geografiske avstander og en større andel tradisjonelt næringsliv i distriktene, vil programmer som fokuserer på kompetanse- og nettverksbygging kreve en bevisst politikk for å nå ut til distriktsbedriftene i like stor grad som til bedrifter i sentrale strøk, og at Regjeringen og SND setter seg klare mål for distriktsbedrifters deltakelse i slike programmer.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til at evalueringen av SND tilsier at markedssvikten er størst innenfor kompetanseutvikling rettet mot små og mellomstore bedrifter. SND bør derfor rette en betydelig større del av innsatsen mot kompetanseheving og rådgivning overfor nyskaping og små og mellomstore bedrifter. Dette var også en de viktigste konklusjonene i den forrige evalueringen av SND som SNF utførte i 1996. SNF begrunnet den gang dette med at:

1. Kapitalmarkedene er blitt betydelig mer effektive i løpet av den tiden SND har eksistert.
2. Kapitalknappheten har forsvunnet.
3. Kompetansemarkedene er fortsatt meget ineffektive.
4. Kompetanse er blitt bedriftenes viktigste konkurransefortrinn.
5. Kompetansespredning gir ny økonomisk vekst.

Disse medlemmer konstaterer at disse utviklingstrekkene er blitt forsterket de siste fire årene, og ber om at SND følger SNFs anbefaling om å innta en mer "infrastrukturell" rolle gjennom å bidra til at det blir opprettet en enhet som fokuserer på formidlingsoppgaver og meglingsaktivitet mellom tilbydere og etterspørere av kompetansehevede tiltak. For å stimulere til økt kompetanseutvikling kan en slik formidlingsfunksjon kombineres med en egen delfinansieringsordning for utvikling av kunnskapsressurser. Disse medlemmer mener det er viktig at de kompetansehevede programmene BIT og FRAM som begge gis gode karakteristikk av brukerne prioriteres ved fordelingen av utviklingstilskudd.

12.3.4 Distriktsutvikling

Komiteen har merket seg at evalueringen anbefaler at fysiske investeringer i større grad finansieres med lån fra SND, mens tilskudd reserveres utviklings tiltak i enkeltbedrifter og særlig nettverk av bedrifter og evt. andre aktører.

Komiteen har notert seg at på de deler av de landsdekkende virkemidlene hvor det finnes tilsvarende distriktpolitiske ordninger (lån og tilskudd) går de landsdekkende midlene i liten grad til distriktene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har merket seg at dette er fordi den delen ligger utenfor distriktsvirkemidlene. Flertallet vil også peke på at det er viktig at SND som et landsdekkende virkemiddel er i stand til å bidra til innovasjon og nyskaping også i områder utenfor distriktene.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre mener dette er en uheldig utvikling, og forutsetter at landsdekkende virkemidler i fremtiden stilles til disposisjon for bedrifter fra alle deler av landet på lik linje.

12.3.5 Sysselsetting

Komiteen mener at målet om å bidra til sysselsetting er mindre viktig for SND i dag enn ved etableringen i 1993. SNDs arbeid med sysselsetting skal vris fra fokus på antall arbeidsplasser til arbeidsplasser med økt verdiskaping.

Komiteen mener at en fleksibel bruk av virkemiddelapparatet er nødvendig for å sikre alle regioners

ulike behov. SNDs samarbeid med andre regionale aktører for næringsutvikling skal sikre dette.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, er enige i at SND skal bidra til å skape nye arbeidsplasser som er fremtidsrettet og mer lønnsomme. Dette flertallet vil samtidig understreke at norsk næringsliv er svært sammensatt, behovene for næringslivet er ulike, og graden av sysselsetting kan fortsatt variere noe. I et slikt perspektiv synes flertallet at SND bør opptre fleksibelt i forhold til de ulike regioners behov. Flertallet vil derfor påpeke at det i enkelte strøk av landet fortsatt vil være viktig å øke antall arbeidsplasser i eksisterende virksomheter.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen mener utvikling av lønnsomme bedrifter over hele landet må være den overordnede målsetningen for SNDs virksomhet. Dersom det i stedet legges vekt på antall arbeidsplasser eller utvikling av en bestemt type arbeidsplasser risikerer man at lønnsomheten i prosjektene reduseres og at grunnlaget for den langsiktige sysselsetting svekkes. Disse medlemmer understreker derfor at det må være det enkelte prosjekts muligheter for lønnsomhet som avgjør om SND skal engasjere seg.

12.3.6 Nasjonalt kompetanse- og kraftsenter

Komiteen mener at SNDs betydning som nasjonalt kompetanse- og kraftsenter ble betydelig styrket gjennom etableringen av distriktskontor i alle fylker. Komiteen ser det som viktig at SNDs samarbeidsavtaler med bl.a. Norges forskningsråd og Norges Eksportråd blir videreutviklet.

Komiteen mener at SND fremover må utnytte dette potensialet enda bedre.

12.3.7 Kvinner i næringslivet

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, legger vekt på at kvinner er en viktig ressurs for norsk næringsliv, og at SNDs kvinnesatsing skal bidra til å synliggjøre og ta i bruk kvinners kompetanse på alle nivåer i næringslivet. Kvinner skal være en prioritert målgruppe innenfor alle de distriktsrettede virkemidlene.

Flertallet ser det som viktig at SND arbeider videre med å utvikle sine tilbud slik at de også er tilpasset kvinners forskjellige interesser og arbeidssituasjon.

Flertallet ser med bekymring på at en evaluering sier at kvinner fortsatt opplever å bli undervurdert i sitt møte med virkemiddelapparatet. Det er derfor viktig at kjønnsperspektivet forankres på ledernivå i SND og integreres i hele virksomheten.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje

Knudsen, mener at nettverkskreditt for kvinner bør videreføres som et bank- og veiledningssystem for smålån. Dette er en ordning som kan være med på å bringe flere kvinner fram til å søke på etablererstipend eller søke finansiering fra andre virkemidler. Dette bør finansieres som før innenfor rammen for etablererstipend.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.3.8 Miljø

Komiteen har merket seg at SND i 1998 ble gitt ansvaret for forvaltningen av det nyopprettede Statens Miljøfond. Miljøfondet er en låneordning som skal stimulere virksomheter til å ta i bruk og videreutvikle mer miljøeffektiv teknologi. Komiteen har merket seg at fondet pr. i dag er fullt utnyttet og at nye tilsagn ikke kan gis.

12.3.9 Oppsummering

Komiteen har merket seg at evalueringene konkluderer med at SND har utført sitt arbeid på en god måte og oppnådd gode effekter med innsatsen. Midlene har hovedsakelig gått til de formål og målgrupper som har vært forutsatt.

Komiteen er enig i at den nye distriktskontorstrukturen har vært positiv og brakt virkemiddelapparatet nærmere kundene. For å oppnå enda bedre effekter bør SND bli i stand til å utnytte sine virkemidler mer på kundenes premisser og bli bedre på samordning av virkemidler fra andre aktører.

Komiteen noterer seg at tilbakemeldingene fra næringslivet tyder på at bedriftene er mest fornøyd med de aktiviteter der SND har en aktiv og oppsøkende rolle. Komiteen mener at dette må skje i større grad enn i dag.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen har merket seg at Regjeringen mener SND skal være en utviklingsaktør som arbeider mer proaktivt overfor innovasjons- og kompetansemiljøer. Disse medlemmer mener det er positivt at SND styrker sin kompetanse og muligheter til å realisere prosjekter innenfor innovasjons- og kompetansemiljøer, men forutsetter at SND fortsatt skal være et serviceorgan overfor næringslivet og ikke en næringspolitisk premissleverandør.

12.4 SNDs rolle og målsettinger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, er innforstått med at det fortsatt skal være tre nivåer med folkevalgte politiske organer i Norge. SND har i dag et tett samarbeid med fylkeskommunene.

Flertallet mener at dette skal videreføres og forsterkes. Eierskapet til SND videreføres i Nærings- og

handelsdepartementet som i dag. De ulike roller SND skal fylle er hovedsakelig formulert utfra de foreliggende utfordringer i norsk økonomi. Samarbeidsformen med fylkeskommunen må bygge på disse rollene og de målsettinger SND har innenfor nærings- og distriktspolitikken, samt på hvilke prinsipper som skal gjelde for arbeidsdeling mellom statlig og regionalt nivå generelt.

Flertallet vil vise til at Regjeringen gjennom forslag i denne meldingen om SND, i distrikts- og regionalmeldingen og i meldingen om oppgavefordelingen fremmer forslag som i sum medfører en tyngdepunkt-forskyving fra det statlige nivå til det fylkeskommunale når det gjelder nærings- og samfunnsutvikling. Det foreslås:

- SNDs distriktsstyrer gis vedtaksfullmakt
- fylkeskommunen som den viktigste utviklingspolitiske aktør
- mindre sentralstyrte virkemidler og mer vekt på lokale utviklingsprogram og lokale initiativ
- økt medvirkning fra lokalt næringsliv, forskningsparker og kunnskapsparker
- fylkesmannens landbruks- og miljøavdeling overføres til fylkeskommunen
- økt tilstedeværelse fra Eksportrådet og Forskningsrådet i fylkene
- økt samhandling på tvers av fylkesgrenser

Flertallet mener at denne omlegging kan føre til bedre resultater forutsatt at det følges opp gjennom redusert detaljstyring, mindre øremerking, romsligere plankrav, reduserte krav til rapportering og tilsyn fra statlig hold. Når dette gjennomføres på bred basis, mener flertallet det kan frigjøres betydelige ressurser i de sentrale ledd i departement og direktorat. Noen av disse ressurser kan nyttes f.eks til å tilføre fylkesnivået i SND og fylkeskommunene de ressurser som trengs for å bli troverdige og langsiktige partnere for det næringslivet som skal skape grunnlaget for velferden.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til at Høyre og Fremskrittspartiet ønsker å nedlegge fylkeskommunen. I tiden fram til fylkeskommunen avvikles er det ikke naturlig å gi fylkeskommunene et utvidet ansvar for den regionale næringspolitikken. Disse medlemmer forutsetter i stedet at SNDs distriktskontorer legger opp det regionale arbeidet utfra lokale forhold og i samråd med de berørte kommunene. I fylker med store avstander bør SNDs distriktskontorer samarbeide med aktuelle kommuner slik at tjenestene som tilbys på distriktskontoret i en viss utstrekning også kan tilbys lokalt.

12.4.1 Prinsipper for politikktutforming

Komiteen vil understreke at skal man oppnå langsiktige effekter av å investere i næringsutvikling, bør

politikken og virkemidlene ta utgangspunkt i en tids-horisont på 5-10 år før man kan regne med å finne synlige effekter utover enkeltbedriftsnivå. Politikken må legges opp slik at den støtter de tiltak man mener vil være viktigst for verdiskapingsevnen om flere år, og holde på prioriteringene selv om man ikke kan spore umiddelbare effekter.

Komiteen har merket seg at bedrifter som har fått støtte gjennom SND har opplevd at igangsatte prosjekter og programmer på kort varsel har blitt avbrutt pga. reduksjoner på SNDs budsjett. Dette er en uholdbar situasjon. Komiteen finner det ønskelig at ressursene som stilles til rådighet, inngår i et mer langsiktig perspektiv. Komiteen viser til at evalueringen av SND peker på at institusjonen må forholde seg til omlag 180 ulike mål og føringer. Komiteen mener at dette understreker behovet for å forenkle systemet, og for en sterkere koordinering av de forskjellige departementer SND forholder seg til.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, mener at den delegering av avgjørelsesmyndighet som foreslås i meldingen sammen med den sterke vektlegging av fylkeskommunen som utviklingsaktør, også forutsetter en bedre samordnet politisk styring fra de fem involverte departementene og de andre aktørene fra det sentrale nivå. Flertallet vil understreke at den statlige styringen må være av overordnet karakter for å gi plass for lokale prioriteringer i det enkelte fylke og region.

Flertallet vil minne om at mangfoldet av mål og føringer i stor grad har sitt utspring i de store organisasjonsendringene SND har vært gjennom på 90-tallet, blant annet integreringen av Fiskarbanken og Landbruksbanken. Flertallet vil understreke betydningen av at hver enkelt kunde møter et mest mulig samordnet og servicevennlig SND, men at mangfoldet av kunder med ulik størrelse og behov ikke gjør det ønskelig å møte alle kunder på samme måte.

Flertallet mener at SNDs finansielle instrumenter må ta hensyn til at de biologiske næringene ofte har lav avkastning, men er langsiktige.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener erfaringene med reduserte bevilgninger og avbrutte programmer viser at det er behov for en sterkere prioritering mellom SNDs ulike virkemidler. Dersom aktiviteten blir for omfattende i forhold til den politiske viljen til å bevilge midler, risikerer man å få liten effekt av igangsatte programmer. En sterkere konsentrasjon om kjerneoppgaver innenfor nyskaping og kompetanseutvikling vil gi mer igjen for de midlene som faktisk blir bevilget.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.4.2 SNDs formålsparagraf

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, er enig i at SNDs nåværende formålsparagraf bør videreføres, og at den i prinsippet ikke skal gi noen næringsmessige føringer. Flertallet vil bemerke at Stortinget gjennom Forskningsmeldingen har blinket ut fire forskningsområder med spesielt stort potensiale for verdiskaping: fiskeri/havbruk, IKT, energi/miljø og medisin/helse. Disse satsingsområdene må være viktige for hele det statlige virkemiddelapparatet, også SND. Flertallet peker også på at SND gjennom de siste års utvidelser av virkeområdet har fått betydelige oppgaver innenfor fiskeri- og landbrukspolitikken, og forutsetter at disse oppgavene videreføres.

Komiteen viser til Innst. O. nr. 31 (1999-2000) Om lov om opphevelse av lov 5. februar 1965 nr. 3 om Statens Landbruksbank m.m. (Overføring av Landbruksbankens oppgaver til Statens nærings og distriktsutviklingsfond). Her påpeker en enstemmig næringskomité at Landbruksbankens kunder ikke skal bli negativt berørt av at Landbruksbanken blir integrert i SND. Blant annet heter det at "Komiteen er enig i at Landbruksbankens finansielle ordninger og virkemidler opprettholdes, herunder ordningene med boliglån og byggelån. Komiteen understreker at Landbruksbankens kunder ikke skal få et dårligere tilbud etter integreringen i SND".

Komiteen vil understreke at dette punktet må bli ivarettatt gjennom omstruktureringen av SND, slik at Stortingets intensjon kan bli oppfylt.

Komiteen har videre merket seg at visse næringer, spesielt reiselivsnæringen, gjentatte ganger har påpekt at SND ikke innehar den nødvendige kompetanse og serviceinnstilling overfor deres spesielle behov. Komiteen vil påpeke at SND må bestrebe å ha kompetanse og best mulig service også til disse næringer, spesielt med tanke på reiselivsnæringenes store potensiale for framtidig vekst.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.4.3 SNDs virksomhet i nærings- og distriktpolitikken

Komiteen vil understreke at ulike bedrifter har ulike behov for næringspolitiske virkemidler. Distriktskontorstrukturen følger i dag i stor grad fylkes-grensene. Det er viktig at organisasjonen tilpasser seg det næringsliv den skal betjene i tillegg til å være rasjonell iht. administrative grenser. Utforming og bruk av virkemidler må tilpasses bedriften og det næringsmiljøet den tilhører. For å kunne bli et enda sterkere "nasjonalt kompetanse- og kraftsenter" som Stortinget la til grunn, må man prioritere ressursene slik at de viktigste målsettingene kommer først. SND skal i så stor grad som mulig tilrettelegge aktiviteten slik at den er

tilpasset både kvinnelige og mannlige kunders behov. Som entreprenører kan disse ha ulike ønsker og målsettinger. SND skal videre bidra til en bærekraftig næringsutvikling og oppfyllelse av Regjeringens miljøvernpolitiske mål.

Komiteen legger vekt på at SNDs førstelinjetjeneste skal være aktivt ute blant potensielle og aktuelle kunder for å finne prosjekter som gir fremtidsrettede og lønnsomme bedrifter. Både under og etter søknadsbehandlingen skal SND følge opp og kvalitetssikre prosessen.

Komiteen mener at SND mer enn i dag bør framstå som en konstruktiv og kompetent medspiller i bedriftenes utviklingsarbeid.

Komiteen vil understreke at verken SND eller andre deler av virkemiddelapparatet skal overta bedriftenes eller etablerernes eget ansvar for egen utvikling. SND skal fortsatt videreutvikle sin finansieringsrolle og ta engasjementer som har høyere risiko enn det private banker er villige til å ta på seg. SNDs medvirkning skal i stor grad være utløsende for at prosjekter settes i gang. Formålet er å delfinansiere bedriftsøkonomisk lønnsom nyskaping, utvikling, etablering og omstilling i norsk næringsliv.

Komiteen mener at samarbeid med private finansinstitusjoner er viktig, og SND bør i alle saker tilstrebe deltakelse fra privat side. Komiteen mener omfanget av de offentlige finansieringsordningene må vurderes løpende i forhold til de produkter som tilbys av private finansinstitusjoner.

Komiteen legger vekt på at SND skal videreutvikle sin rolle som næringslivets inngangsport til virkemiddelapparatet. Dette krever at kompetansen på distriktskontorene heves og at kontorene organiseres slik at man oppnår en bedre kombinasjon av tilgjengelighet og kjennskap til virkemidler og utviklingspartnere.

Komiteen peker på at de statlige aktørene for næringsutvikling som SND, Forskningsrådet, Eksportrådet, SVO etc. må settes i stand til å gjøre sin del av jobben, og at SNDs kontornett må kunne håndtere denne krevende oppgaven på en skikkelig måte.

Komiteen mener at SND også skal veilede bedrifter og enkeltpersoner som har behov for andre virkemidler. SND skal bidra til at alle som henvender seg til et distriktskontor skal få informasjon om hvorledes og hvor deres behov eventuelt kan dekkes innenfor det offentlige virkemiddelapparatet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, vil spesielt trekke fram at fylkeskommunene innenfor nasjonale politiske mål skal ha det strategiske ansvaret for nærings- og distriktpolitikken på regionalt nivå, mens SND har ansvaret for å sette relevante strategier ut i livet på sitt område. SND skal forankre sin aktivitet i fylkeskommunale planer som strategiske næringsplaner (SNP) og regionale utviklingsprogrammer (RUP).

Flertallet vil understreke at dette må skje i et nært samspill, med god utveksling av kompetanse og synspunkter.

12.4.4 SNDs avgrensning i forhold til næringer

Komiteen mener at SNDs virksomhet i utgangspunktet skal være næringsnøytral. Rederivirksomhet gjennom skip i NOR-flåten kan i stor grad sammenlignes med de fleste fastlandsnæringer. Komiteen støtter derfor Regjeringens forslag om rederivirksomhet med skip registrert i NOR kan inkluderes i SNDs virkefelt, og ber Regjeringen utrede dette nærmere.

Komiteen har merket seg at SND som hovedprinsipp ikke skal støtte bedrifter som mottar løpende driftsstøtte over statsbudsjettet. Dette gjelder også daterselskaper av slike bedrifter. Dette prinsippet gjelder ikke for landbruksnæringsen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, mener at SND bør finansiere bedrifter som tilrettelegger arbeid for funksjonshemmede og arbeidere med redusert ytelsesevne og som derfor får varig driftsstøtte til en del av produksjonen.

12.5 Egenkapitalinstrumenter

Komiteen er innforstått med at de egenkapitalvirkemidler som sorterer under SND er SND Invest AS, Venturefondet AS, såkornkapitalordningen og investeringsfondene for Nordvest-Russland og Øst-Europa. De nye, halvprivate investeringsfondene behandles i en egen stortingsmelding. (St.meld. nr. 38 (2000-2001) Om organisering av investeringsselskap)

Komiteen vil peke på at de seks regionale såkornfondene har vist seg som et meget verdifullt supplement til det ordinære virkemiddelapparatet gjennom å bidra til mer offentlig og privat investeringskapital i bedrifter i en tidlig utviklingsfase. Komiteen mener det er svært viktig at såkornordningen gis tilstrekkelige og langsiktige rammer, slik at det kan dannes regionale nyskappingsnettverk mellom bedrifter, forskingsmiljøer og investorer. Det må også vurderes å gi flere enn dagens seks fond mulighet til å få statlig lånekapital.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det gjennom såkornfondene er etablert en ordning som kan bidra til at privat kapital i større grad investeres på et tidlig tidspunkt i nyskappingsprosjekter. Forutsetningen for at såkornfondene skal lykkes er imidlertid at de klarer å fange opp og utvikle nettverk av private investorer. Det er derfor viktig at aktiviteten i såkornfondene er tilstrekkelig stor og har den nødvendige kontinuitet til å tiltrekke seg og utvikle miljøer av private investorer som engasjerer seg i nyskaping. Disse medlemmer foreslår derfor at bevilgningen på 2,45 mrd. kroner til et statlig/privat investeringselskap i stedet benyttes til å styrke såkornfondene. Det vises til Høyres merknader og forslag i forbindelse med behandlingen av St. meld. nr. 38 (2000-2001).

12.5.1 Statens deltakelse i såkorn-/venturemarkedet

Komiteen merker seg at det har vært tungt å få inn den private kapitalen til de regionale fondene. Dette antas å være et uttrykk for den risiko som er knyttet til å investere i såkornfasen.

Komiteen deler departementets vurdering av at det vil være et avgjørende element for om såkornfondene skal lykkes er at de etablerer gode nettverk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, er enig i at SND Invests eierandel i et selskap bare unntaksvis skal kunne overstige 35 pst. og ikke i noe tilfelle overstige 49 pst. og at taket på enkeltinvesteringer er på 125 mill. kroner. Normal investeringshorisont vil fortsatt være fra fem til syv år.

Flertallet har notert seg at det i evalueringen av SND framgår at SND Invest har bidratt til å styrke det norske markedet for risikovillig kapital. SND Invest har vært med på å endre den måten kapitalmarkedet i Norge fungerer på, og etterhvert også de private investorenes risikoforståelse.

Flertallet mener på denne bakgrunn at departementet bør se nærmere på den organisatoriske innplasseringen av de statlige virkemidlene på egenkapitalsiden. Dette omfatter eventuelle behov for endringer ut fra et kundeperspektiv og effektivitet i forvaltningen av ordningene.

Flertallet ser det som riktig at SND Invest har som hovedfokus for sitt engasjement å forsterke selskapets rolle som en landsdekkende aktør, samt bidra til å videreutvikle og profesjonalisere de enkelte investeringsmiljøene. De regionale selskapenes svake avkastning over tid har gjort at de blir mindre attraktive for investorer og dermed svekkes som bidragsytere i utviklingen av det regionale næringslivet. Flertallet ser det som viktig å få bygget opp solid forvalterkompetanse rundt slike fond.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen mener det ikke er behov for et statlig selskap som investerer i og er eier i etablerte bedrifter. I tillegg til at offentlig eierskap har en rekke negative sider er offentlig kapital bedre anvendt som etableringstilskudd eller ansvarlige lån for å avlaste risiko i etableringsfasen. Disse medlemmer mener derfor statens eierskap i SND Invest bør avvikles. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen avvikle statens engasjement i SND Invest AS."

12.6 SND og andre aktører

Komiteen vil understreke betydningen av at samarbeidsavtalene skal bidra til at både SND og andre parter får utnyttet hverandres kompetanse og sterke sider til beste for bedriftene. For å oppnå resultater, forenkling og kostnadseffektivitet er et samkjørt virke-

middelapparat viktig. Komiteen er positiv til at SND også samarbeider med aktører uten at samarbeidet er nærmere formalisert gjennom samarbeidsavtaler. Komiteen er enig i at SNDs distriktskontorer skal være kontaktpunktet for kundene.

Komiteen har merket seg at SNDs distriktskontorer i dag er det eneste nettverket som kan ivareta denne funksjonen i støtteapparatet.

12.6.1 Norges forskningsråd

Komiteen er svært positiv til at samarbeidet mellom Norges forskningsråd og SND på den regionale arenaen, kalt SMB-innovasjon, blir videreført og styrket i den neste generasjon av brukerstyrte programmer som startes i 2002, særlig gjennom innovasjonsprogrammene "Mobilisering for FoU-relatert innovasjon" og "Ufødt næringsliv - kommersialisering av FoU".

Komiteen mener at den nye tilskuddsordningen FUNN, "FoU prosjekter i næringslivets regi", og ordningen med innovasjonstiltak blir viktige virkemidler. Viktig er også teknologioverføring fra EU-prosjekter til norske bedrifter, og at det planlegges nå et tettere samarbeid med distriktskontorene på dette området.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, mener tilstedeværelsen fra både Forskningsrådet og Eksportrådet ved SNDs distriktskontorer bør økes betydelig i forhold til dagens situasjon. En slik desentralisering av disse virksomhetene vil gi positive resultater for næringslivet og for landets samlede kompetansebygging.

12.6.2 Norges Eksportråd

Komiteen mener at samarbeidet mellom Norges Eksportråd og SND bør videreutvikles til beste for norske bedrifter. Bedriftenes kunnskaper og tilgjengelighet til virkemidler og tjenestetilbud, ute og hjemme er svært viktig.

12.6.3 SIVA - selskapet for industrivekst

Komiteen er klar over at Norge mangler sterke inkubatorer som kan legge forholdene til rette for etablerere og nystartede bedrifter.

Komiteen mener at SIVA har en viktig rolle i å bidra til at slike miljøer kan vokse fram også i Norge.

12.6.4 Fylkeskommunene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, støtter forslaget om at de regionale utviklingsprogrammene skal bli 4-årige. Flertallet mener at programmene må videreutvikles til å bli mer fokuserte på de områder som skal prioriteres i vedkommende fylke, og derigjennom bidra med klarere føringer for SNDs distriktskontor.

Flertallet forventer at fylkeskommunene stiller midler til disposisjon for SNDs distriktskontor i form av et tildelingsbrev. I brevet skal beløp og forutsetnin-

ger for virkemiddelbruken framgå, i tråd med de regionale utviklingsplanene.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre er kjent med at 30 pst. av fylkeskommunene ikke har sendt tildelingsbrev til SND. Disse medlemmer er enig i at fylkeskommunene selv har et ansvar for å sende et tildelingsbrev til SND, men vil samtidig understreke behovet for at også SND selv tar initiativ overfor de fylkeskommunene som unnlater og eller er sene med å sende tildelingsbrev. Disse medlemmer er for øvrig kjent med at tildelingsbrevene til SND er fylkeskommunenes mulighet til å legge regionale føringer på de distriktsrettede midlene SND forvalter.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sine merknader under kap. 5.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.6.5. Statens veiledningskontor for oppfinnere

Komiteen støtter Statens veiledningskontor for oppfinnere (SVO) sitt formål med å stimulere og medvirke til teknologisk nyskaping i Norge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, har merket seg at Regjeringen vurderer å samordne SVO med SND. Flertallet er kjent med at SVO ønsker å fortsette sin virksomhet som eget forvaltningsorgan, og at SVO i dag fungerer på en tilfredsstillende måte. Flertallet vil også påpeke at det ikke er hensiktsmessig å samle alle institusjoner og virksomheter i SND så lenge noen av disse ønsker og kan operere som eget organ. Flertallet vil på denne bakgrunn gå i mot å endre på SVO sin status som eget forvaltningsorgan.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Venstre understreker verdien av SVOs arbeid overfor oppfinnere. Med beskjedne midler til disposisjon gir SVO svært viktige bistand til oppfinnere i den kritiske ide- og utviklingsfasen av nyskappingsprosjekter. Disse medlemmer mener SVO bør opprettholdes som eget forvaltningsorgan og settes i stand til å styrke tilbudet til oppfinnere. Bevilgningene til SVOs arbeid og oppfinnerstipend bør derfor styrkes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er positiv til at departementet vil vurdere om dagens organisering av SVO som et eget forvaltningsorgan er den mest hensiktsmessige. Disse medlemmer vil legge vekt på at SVO betjener en målgruppe som krever særskilt kompetanse, og at det innebærer fordeler å ha SVOs kompetanse samlet.

12.6.6 Vurdering og oppsummering

Komiteen ser at det fortsatt er et potensiale for å forbedre systemet og få mer ut av midlene som nyttes til næringspolitiske formål. SNDs distriktskontorer bør utvikles til å være kundenes viktigste dør inn til det offentlige virkemiddelapparatet.

Komiteen mener at distriktskontorene også skal fungere som proaktive utviklingsaktører i sin region, og de bør i større grad utvikles til kontorer for hele virkemiddelapparatet. Komiteen mener at de må gjøres i stand til å bistå næringslivet i grensesnittet mellom forskning næringsvirksomhet og internasjonalisering på en bedre måte. Distriktskontorene er avhengig av et kompetent og operativt hovedkontor, der hovedkontoret bl.a. har en viktig koordineringsfunksjon i å sørge for et målrettet samarbeid mellom distriktskontorene og andre virkemiddelaktører.

Komiteen vil understreke at samarbeidet mellom SND og Norges Eksportråd har vært et vesentlig bidrag til en mer helhetlig tilnærming til internasjonalisering av norsk næringsliv. Dette arbeidet bør kunne samordnes ytterligere.

Etter komiteens syn bør SNDs distriktskontorer videreutvikles som Norges Eksportråds markedskanal i distriktene, og være en inngangsport for norske bedrifter som ønsker å etablere seg i internasjonale markeder. Komiteen mener at kompetansen innen eksport og internasjonalisering i de ulike delene av SNDs organisasjon bør videreutvikles og styrkes.

Komiteen mener at markeder som er viktige for norsk næringsliv i en innovasjonssammenheng bør prioriteres. Norges Eksportråds uteapparat bør også i større grad ivareta en "Invest in Norway"-funksjon, og være en inngangsport for internasjonalt næringsliv som vurderer å etablere seg med aktiviteter i Norge. Komiteen innser at dette neppe er mulig uten økte bevilgninger.

Komiteen viser til at det finnes flere inkubatorer og inkubatorlignende institusjoner i Norge. SIVA og forskningsparkene er sentrale aktører i videre utbygging av slik infrastruktur. Komiteen mener at SND fortsatt skal ha en rolle i å finansiere og utvikle bedriftene som er knyttet til inkubatorene. Samspeillet mellom infrastrukturutviklerne, bedriftene, andre finansinstitusjoner og SND vil kunne få voksende betydning for norsk næringsliv framover.

Komiteen er enig i at patentering av ideer er viktig for å sikre betryggende inntektsgrunnlag for nye bedrifter og prosjekter. Her har det samlede virkemiddelapparatet en viktig utfordring.

Komiteen viser til at det regionale forvaltningsnivået i Norge vil gjennomgå store forandringer framover.

Komiteen er fornøyd med at SND har vist at organisasjonen er i stand til å takle sine utfordringer på en god måte. Komiteen mener at fondet derfor fortsatt skal være den sentrale forvalteren av bedriftsrettede virkemidler. SNDs samarbeid med det regionale nivå

og styringsdialogen med regional forvaltning må ta utgangspunkt i den utvikling som vil komme til å skje.

Komiteen mener at skal politikken være best mulig tilpasset de til enhver tid viktigste utfordringene, må virkemiddelaktørene kunne samarbeide for å peke på politikutfordringer overfor myndighetene.

Etter komiteens vurdering er det viktig å styrke norsk næringslivs forståelse av hvilken betydning næringsrettet design kan ha for verdiskaping og konkurransekraft.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen er positive til opprettelsen av distriktskontorer i alle fylker. For næringslivet er det av stor verdi å ha et offentlig kontor å forholde seg til. Disse medlemmer viser imidlertid til at det i mange fylker er store avstander og at det for mange næringsdrivende er mer naturlig å henvende seg til et offentlig kontor i sin egen kommune eller i et regionsenter. Disse medlemmer mener derfor distriktskontorstrukturen må legges uavhengig av fylkesgrensene og i større grad ta hensyn til den næringsstrukturen som finnes rundt om i landet. For å øke tilgjengeligheten ytterligere mener disse medlemmer samtidig det er viktig at distriktskontorene samarbeider med næringsavdelingene i den enkelte kommune for å kunne gi et best mulig tilbud til næringslivet også lokalt.

12.7 SNDs virkemidler

12.7.1 Muligheter innenfor internasjonalt samarbeid

Komiteen mener at det er naturlig at SND, som den sentrale virkemiddelformidleren i Norge, inntar en aktiv holdning til samarbeidet under EØS-avtalen og til små og mellomstore bedrifters internasjonalisering generelt. SND bør ut fra dette finne sin plass i relevante internasjonale fora.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, mener at SND må kunne finansiere prosjekter innen Barentssamarbeidet der disse bedriftene ellers oppfyller formålet med virkemidlene SND disponerer.

12.7.2 Risikoevne

Komiteen er fornøyd med at SNDs trekk på tapsfondene for risikolåneordningene viser at man i stor grad har lagt seg på det risikonivå som er forutsatt.

Komiteen mener at SND selv skal ta større del av ansvaret for å styre sin risikoeksponering framover.

Komiteen understreker at evalueringen av SND anbefaler at tilskuddsmidler i distriktene i større grad bør brukes til tiltak som knytter bedrifter og andre aktører sammen i nettverk.

Komiteen er enig i at når SND framover skal legge større vekt enn tidligere på å arbeide med nettverk av bedrifter og mot innovasjonssystemer, innebærer det mer at man tar en annen type risiko enn at risikonivået endres.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, merker seg at Regjeringen foreslår utvidet bruk av betingede tilskudd. Flertallet mener dette vil bety å bruke mer av de administrative ressursene på å hente inn igjen tilskudd fra de mest vellykkede og lønnsomme av SNDs prosjekter. Dette er etter flertallets syn lite nyskappingsvennlig politikk, og vil medføre et stort, unødvendig byråkrati. Flertallet vil derfor be Regjeringen om å avvikle ordningen med betingede tilskudd.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er enige i at når det gis tilskudd til enkeltbedrifter skal de gjøres betingede i større grad enn i dag. Disse medlemmer ser verdien av at SND ved betinget tilskudd vil ha et incentiv for å følge opp prosjekter for et positivt resultat. Disse medlemmer har merket seg at spesielt små bedrifter kan ha behov for betinget tilskudd framfor å måtte ta opp lån. Ved vellykkede prosjekter vil tilskuddene bli tilbakeført til SND, som igjen kan bruke disse på andre prosjekter.

12.7.3 Arbeidsform

Komiteen har notert seg at næringslivet i dag opplever at tilgangen på kompetente ansatte og riktige partnere i form av krevende kunder, leverandører og FoU-institusjoner i mange tilfeller er vanskeligere enn tilgang på kapital. Komiteen mener at SNDs arbeidsform må gjenspeile dette ved at man i større grad tar ansvar for å identifisere og løse opp flaskehalser i næringsmiljøene.

Komiteen mener at SND må utvikle nye måter å arbeide på i tillegg til de eksisterende, herunder finne gode prosjekter i samarbeid med andre og følge opp kundene bedre enn tilfellet er i dag.

Komiteen har merket seg at en mer proaktiv arbeidsform er mer ressurskrevende enn en ren søknadsbasert. SNDs organisasjon må bruke tid på å til egne seg kunnskap og ideer fra andre, og bidra med sine erfaringer i næringslivets nettverk.

Komiteen har merket seg at det legges opp til at de økte ressursene som en mer proaktiv arbeidsform krever, skal dekket innenfor SNDs eksisterende budsjett-rammer.

Komiteen er kjent med at omfanget av søknader til SND langt overstiger de midler SND har til disposisjon. Komiteen er videre kjent med at det blant søkere som mottar avslag, ofte er et ønske om en begrunnelse for avslaget. Komiteen mener at søkere som får avslag på sin søknad må få en skikkelig begrunnelse for dette. Dette må være et forhold mellom bedriften og SND.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen vil utrede mulighetene for å sette deler av SNDs virksomhet ut på anbud. Ansvarlige lån, risikolån og garantier kan i en viss utstrekning forvaltes av private finansinstitusjoner på vegne av staten. Slik kan

administrasjonskostnadene som går med til å forvalte ordningene, reduseres og tilbudet til bedriftene forbedres. En slik ordning vil samtidig stimulere lokale banker til å styrke kredittvurderingsfunksjonen. Disse medlemmer peker på at det i dag er et betydelig problem at lokale banker og kredittinstitusjoner ofte avventer SND-behandlingen før de eventuelt gir tilsagn om lån. I stedet for å opprettholde eller utvikle selvstendig kompetanse til å vurdere lånesøknader, lener de seg på den kompetansen som finnes i SND. Resultatet er mangelfullt utviklede kredittmiljøer og at terskelen for å finansiere et nytt prosjekt eller en bedriftsetablering blir høyere. Dersom det offentlige på denne måten i stedet stimulerte bankene til å utvikle sterkere kredittvurderingsmiljøer, ville de bli bedre i stand til å vurdere risiko. Dermed ville mangfoldet og finansieringstilbudet fra private finansinstitusjoner til bedriftene bli styrket.

Det fremsettes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede mulighetene for å sette forvaltningen av SNDs låne- og garantiordninger ut på anbud."

12.7.4 De enkelte ordningene

Komiteen har merket seg at de departementer SND får sine midler fra, er av den oppfatning at virkeområdet for de budsjettposter man har i dag gir SND tilstrekkelig handlingsrom med hensyn til det praktiske arbeidet mot næringslivet.

Komiteen er enig i at departementene legger opp til at det framover blir bedre mulighet til å sette sammen finansieringspakker med mer fleksible mekanismer, basert på kundenes behov.

Komiteen mener at det er ønskelig at departementenes retningslinjer for de ulike ordninger kan justeres for å ta høyde for denne utviklingen. Komiteen mener at det skal stilles like strenge krav til oppfølging og kontroll av engasjementer som tidligere.

12.7.4.1 Nærings- og handelsdepartementet

Komiteen mener at landsdekkende utviklingstilskudd skal fremme prosjekter og tiltak som kan bedre effektiviteten i norsk næringsliv. Små og mellomstore bedrifter skal prioriteres, det samme skal tiltak som bidrar til utvikling, nyetablering, omstilling, nettverksbygging og kompetanseutvikling.

Komiteen mener at prosjektutviklingstilskudd skal styrke mulighetene til å utvikle gode ideer med sikte på markedsintroduksjon.

12.7.4.2 Kommunal- og regionaldepartementet

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, legger vekt på at distriktsutviklingstilskuddet og distriktsrettede risikolån skal bidra til å fremme utviklingen av et konkurransedyktig og lønnsomt næringsliv i distrikter med særlige sysselsettingsvansker og/eller et svakt utbygd næringsgrunnlag. Blant de prosjektene som har potensiale for å skape flere varige og lønnsomme

arbeidsplasser, skal næringssvake områder, kvinner, ungdom, arbeidsledige og yrkeshemmede prioriteres.

Komiteen har merket seg at i evalueringsperioden har det skjedd en næringsmessig forskyvning fra tradisjonell industri mot forretningsmessig tjenesteyting.

Komiteen mener at etablererstipendet skal være en ordning for etablerere i alle deler av landet, men med særlig vekt på etablerere i Distrikts-Norge. Komiteen mener at forvaltningen av etablererstipendet skal overføres til SND i alle fylker. Komiteen mener at en nærmere kopling mellom etablererstipend og arbeidet med elevbedrifter og entreprenørskap innen skoleverket kan være fruktbart. Komiteen har merket seg at denne endringen beskrives mer inngående i St.meld. nr. 34 (2000-2001) om distrikts- og regionalpolitikken.

SNDs hovedkontor har i dag en sentral rolle i kvalitetssikring av de statlige omstillingsmidlene, og har ansvar for oppfølging og rådgivning. Komiteen mener det bør vurderes om oppfølging/rådgivning som hovedregel bør overlates SNDs distriktskontor fra og med det tredje året av omstillingsperioden.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.7.4.3 Fiskeridepartementet

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, har merket seg at det over fiskeriavtalen for 2001 er avsatt midler til kondemnering av fiskefartøy. Disse midlene forvaltes av SND. Flertallet mener at dette skal fortsette.

Komiteens medlemmer fra Høyre er opp-tatt av at den samlede fiskerinæringen har tilgang til SNDs virkemidler på lik linje med andre næringer.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.7.4.4 Landbruksdepartementet

Komiteen mener at verdiskapingsprogram for økt bruk og foredling av trevirke er viktig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, mener videre at BU-midlene skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Flertallet mener at BU-midlene bør benyttes til mer nyskapende prosjekter enn tilfellet er i dag. En forsterket satsing på forskning vil bidra til å styrke landbrukets verdiskaping og framtidige lønnsomhet.

Flertallet mener at BU-midlene i noen utstrekning skal kunne anvendes med en innretning mot forskning.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og representanten T. Knudsen, mener at BU-midlene i større grad kan benyttes til å utvide næringsgrunnlaget på steder som i dag er svært avhengige av landbruket, dog slik at det ikke bryter med fastsatte regelverk for disse midlene.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ser positivt på at BU-midler også kan nyttes til å skape ny virksomhet knyttet til landbruk, for eksempel i tilknytning til reiseliv. Disse medlemmer understreker at rammen og innretningen på BU-midlene må avtales gjennom jordbruksoppkjøret, og at BU-midlenes hensikt skal være å styrke gårdsbrukenes inntektsmuligheter i eller utenfor tradisjonelt jordbruk.

Disse medlemmer viser til St.meld. nr. 36 (2000-2001) der det heter at:

"Det er viktig at alle offentlige midler som ytes til et geografisk område kan vurderes på tvers av næringer.(..) Regjeringen ønsker derfor at BU-midlene i større grad kan benyttes til å utvide næringsgrunnlaget på steder som i dag er svært avhengige av landbruket. Dette vil komme norsk økonomi generelt og landbruksbygdene spesielt til gode."

Disse medlemmer viser videre til brev til Stortingets næringskomité fra Norges Bondelag av 9. mai 2001 der det heter at:

"Norges Bondelag vil minne om at BU-midlene er avsatt over jordbruksavtalen, og har følgende formål: fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket.(..) Hovedmålgruppen for midlene er personer med tilknytning til landbruks-eiendom."

Videre heter det at:

"Norges Bondelag kan ikke akseptere at BU-midlene skal brukes som generelle distriktpolitiske virkemidler i områder som er avhengige av landbruket. Midler avsatt over jordbruksavtalen skal være forbeholdt landbruket. Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité utvirke til at avtalemidlene også fremover skal være forbeholdt landbruket."

Disse medlemmer deler en slik vurdering, og vil derfor gå i mot Regjeringens forslag om å utvanne bruken av BU-midlene. Etter disse medlemmers oppfatning, skal BU-midlene forbeholdes personer med tilknytning til landbrukseiendom.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 12.1.

12.7.4.5 Programmer

Komiteen mener at det er nødvendig med en løpende vurdering av antall programmer og hvilket

innhold de skal ha for å sikre at man fokuserer på de riktige målsettingene og for at midlene skal benyttes så effektivt som mulig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, vil peke på at sentralt initierte program må sees i sammenheng med den nye strategien med lokalt initierte program.

12.7.4.6 Lavrisikolåneordninger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, mener at lavrisiko- og grunnfinansieringslån skal benyttes til å delfinansiere bedriftsøkonomisk lønnsom nyskaping, utvikling, etablering og omstilling og at lån gis på kommersielle vilkår. Flertallet har merket seg den samordning som har funnet sted med låneordning som tidligere ble forvaltet av Statens landbruksbank.

Flertallet mener at det skal tas sikte på å samordne de ulike formålene for den sammenslåtte ordningen ytterligere, men det er viktig at den landsdekkende ordningen ivaretar de finansieringsbehov som norsk landbruk har. Med integreringen av de to ordningene har man nå bedre mulighet til å se landbruk og øvrig næringsvirksomhet i sammenheng.

Flertallet mener at den landsdekkende lavrisikoordningen skal drives slik at den for SND går i økonomisk balanse på lang sikt, og at man bør tilstrebe å finansiere prosjekter med noe høyere risiko enn i dag innenfor kravet om langsiktig balanse. Lånenes rentebetingelser skal fastsettes i henhold til risikoen i hvert enkelt prosjekt.

Flertallet mener at rammen kan benyttes også til andre fiskeriformål enn flåtefinansiering, bl.a. som følge av dagens overkapasitet i fiskeflåten, og behov for kapital til marin næringsutvikling.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen understreker at private investorer og det ordinære bankvesenet må være den viktigste finansieringskilden for norsk næringsliv. For å unngå uheldige konkurransevridninger og unngå at ressurser bindes opp i ulønnsomme prosjekter, er det viktig at SND ikke gir varige subsidier til bedrifter i form av tilskudd og rimelige lån. Bedrifter som er i konsolideringsfasen av sin utvikling bør derfor ikke motta støtte fra SND. Lavrisikolåneordningen er et virkemiddel som i stor grad knytter seg til denne fasen, og som bedre kan ivaretas av det ordinære kredittmarkedet. Disse medlemmer mener derfor denne ordningen bør avvikles. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen avvikle SNDs lavrisikolåneordning."

12.7.4.7 Nye ordninger for innovasjon og nyskaping

Komiteen er enig i at det skal fokuseres på færre målsettinger enn tidligere. SND bør ha flere frihetsgrader enn i dag, samtidig som det må være mulig å benytte budsjettet til å fremme politiske prioriteringer. Komiteen støtter at budsjettstrukturen bør være mest mulig lik for de forskjellige departementene.

Komiteen mener industrielle og offentlige forsknings- og utviklingskontrakter er et viktig virkemiddel for å fremme små og mellomstore bedrifters innovasjons- og konkurranseevne. OFU- og IFU-ordningene gir økonomisk risikoavlastning i kritiske utviklingsfaser for involverte bedrifter og etater. Samtidig bidrar OFU-kontraktene til å effektivisere og forbedre det offentlige tjenestetilbudet. IFU-kontraktene styrker innovasjons- og konkurransekraften både i store og små norske bedrifter. Komiteen konstaterer at OFU/IFU ordningene har vist gode resultater og ønsker en høyere prioritering av disse virkemidlene. Komiteen har samtidig merket seg at etterspørselen etter IFU-kontrakter er betydelig og ligger langt over rammen for ordningen, mens etterspørselen etter OFU-kontrakter har gått noe ned de siste årene. For å legge til rette for økt FoU-samarbeid mellom store og små bedrifter mener komiteen derfor det er riktig med en annen vektlegging mellom de to ordningene slik at det omdisponeres midler fra OFU-ordningen til IFU-ordningen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, mener samtidig det bør vurderes å gjøre om IFU-ordningen fra en rammestyrte tilskuddsordning til en etterspørselsstyrt ordning der store bedrifters kjøp av FoU-tjenester i små bedrifter stimuleres med et eget skattefradrag. Flertallet viser til at en tilsvarende ordning er under utprøving i Storbritannia. Et slikt fradrag bør komme i tillegg til Hervik-utvalgets forslag om et ordinært FoU-fradrag.

12.7.4.8 En ny ordning for lån, garantier og tilskudd

Komiteen mener at midlene som bevilges til næringsutvikling over SNDs budsjetter vil bli bedre utnyttet dersom SND selv i større grad kan velge ulike løsninger tilpasset kundenes behov.

Komiteen merker seg at låne-, tilskudds- og garantiordninger innenfor henholdsvis landsdekkende og distriktsrettede ordninger slås sammen til én budsjettpost pr. departement. Innenfor denne posten kan SND yte tilskudd og gi risikolån og garantier med en gitt totalramme. Komiteen ønsker at Stortinget i større grad vurderer den samlede rammen for risikofinansiering gjennom SND opp mot andre formål. SND vil kunne tilpasse sitt tilbud bedre til bedriftenes behov, og distriktskontorene får et bredere spillerom i sine regionale næringsmiljøer.

Komiteen merker seg at de landsdekkende ordningene for utviklingstilskudd, tapsfond for landsdekkende risikolån og garantier slås sammen til en bud-

sjettpost, "Den landsdekkende innovasjonsordningen". Komiteen er enig i at distriktsutviklingstilskuddet og tapsfond for distriktsrettede risikolån slås sammen til en bevilgning som kalles "Bedrifts- og næringsutvikling i distriktene".

Komiteen støtter at det etableres en ny budsjettpost for SNDs programaktiviteter på Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Komiteen mener at det er naturlig at det kan legges sterkere politiske føringer på bruken av slike midler.

12.7.4.9 En forsterket satsing på gründere og ungdom

Komiteen mener at gründere har behov for en viss stabilitet for å utvikle sine ideer, og god finansiering med fleksible tilpasninger er derfor viktig under produktutviklingen.

Komiteen mener at det er viktig å bedre finansieringsordningene for gründere. Det bør opprettes en tilpasset ordning der både tilskudd og lån kan tilbys. Gründere som har prosjektet som sin hovedbeskjeftigelse bør prioriteres, slik at SNDs midler benyttes i prosjekter som har god framdrift.

Komiteen vil understreke behovet for økt nyskaping og innovasjon. Komiteen mener at ungdom og unge allerede i skolen bør få innsikt i behovet for verdiskaping og nyskaping i næringslivet, og viser i denne sammenheng til Foreningen Ungdomsbedrifter som står bak et initiativ om å styrke samarbeidet mellom næringslivet og skolene. Flere departementer, samt NHO, Sparebankforeningen og HSH har stått bak prosjektet. Komiteen vil i denne sammenheng understreke viktigheten av at Regjeringen bistår på en slik måte at en oppfylder intensjonene i læreplanformuleringene om et tettere samarbeid mellom skole og næringsliv som en varig satsing. Komiteen ber også departementet om å vurdere en låneordning som er hensiktsmessig for ungdomsbedrifter.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre mener at ungdom ofte har tanker og ideer om næringsvirksomhet som kan være alternative til mer tradisjonell tenkning. Disse medlemmer synes også ungdom og unge skal kunne bli i stand til å realisere prosjekter på grunnlag av egne ideer. Disse medlemmer vil i denne sammenheng vise til forslag i innstillingen i forbindelse med Stortingets behandling av St.meld nr. 34 (2000-2001) der medlemmene fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet i kommunalkomiteen foreslår at det blir opprettet et ungdommens SND. Disse medlemmer vil støtte et slikt forslag.

12.7.4.10 Tapsfond

Komiteen er enig i at det vil være naturlig om SND kan se alle årganger av lån i sammenheng, ved at de årlige tapsfondene slås sammen etter hvert som de bevilges. SND vil da få betydelig bedre mulighet til å

spre risiko og kunne finansiere interessante framfor sikre prosjekter. Komiteen er enig i at alle tidligere tapsfond skal slås sammen fra og med 2002 innenfor henholdsvis landsdekkende og distriktsrettede risikolån.

12.7.5 Konsistens mellom virkemidlene

Komiteen har merket seg at evalueringen av SND trekker fram at de mange omorganiseringene siden etableringen har tatt oppmerksomhet vekk fra videreutvikling av virkemiddelporføljen.

Komiteen mener det nå er viktig å sørge for at alle virkemidlene blir utformet og forvaltet på en slik måte at de samlet bidrar til å nå de overordnede mål som er satt for SND på en mest mulig effektiv måte.

Komiteen ser at dagens mengde av øremerkinger gjør styringssignalene lite oversiktlige og håndterbare for SNDs styre og ledelse, og vanskeliggjør en god oppfølging av SND fra de enkelte departementene.

Komiteen mener at det må reduseres på det samlede omfang av øremerkinger. Størrelsen på og forholdet mellom de samlede landsdekkende, distrikts-, fiskeri- og landbruksrettede rammer må vurderes kontinuerlig.

Komiteen har merket seg at med de reduksjoner på budsjettene som særlig det landsdekkende utviklingstilskuddet har sett de senere år, har finansieringen av programmene blitt vanskelig. På denne bakgrunn kan det være ønskelig å revurdere den relative fordelingen av midler mellom SNDs ulike ordninger.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen mener det landsdekkende utviklingstilskuddet og prosjektutviklingstilskuddet i en slik sammenheng bør prioriteres.

Disse medlemmer viser for øvrig til sine generelle merknader i kap. 1.

12.7.6 Driftskostnader

Komiteen er enig i at det for SNDs drift bevilges midler på egen post over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Denne bevilgningen dekker administrasjon av tilskuddsordningene i tillegg til flere andre oppgaver.

Komiteen er enig i at fra og med 2001 finansieres administrasjonskostnadene for alle låneordninger gjennom rentemarginen på respektive ordning, og at innenfor noen ordninger gis anledning til å dekke driftskostnader over ordningens bevilgning.

Komiteen vil fremheve at administrasjonsbudsjettet skal brukes til kunderettet arbeid, og er derfor et direkte bidrag til å nå de nærings- og distriktpolitiske mål som er satt for SND.

12.8 SNDs organisasjon

Komiteen legger vekt på at evaluererne mener at SND har et potensiale for å utvikle en mer lærende organisasjon i form av bedre kompetansedeling, hvor

noe kompetanse må finnes så nær kundene som mulig og noe bør sentraliseres i større grad.

Komiteen er enig med evaluerer i de utfordringer SND har i forhold til å utvikle premissleverandørrollen, både overfor departementene og fylkeskommunene.

Komiteen mener at at SNDs styre må ha den nødvendige frihet til å foreta en løpende organisasjonstilpasning i forhold til de oppgaver SND skal ivareta.

Komiteen vil spesielt trekke fram at styret har en viktig rolle i å trekke opp de langsiktige strategiske linjer for SND som helhet, og det er vesentlig at styrets strategiske fokus tar utgangspunkt i situasjonen og utviklingen i norsk økonomi. Både kundefokus, intern kompetanse, desentralisering og omstillingsevne er sentrale aspekter for å lykkes som bedriftenes utviklingspartner og forvalter av kompetent kapital.

Komiteen er enig i at i takt med videreutviklingen av distriktskontorene og nedbygging av hovedkontoret, oppstår det store utfordringer i å dele kompetanse mellom de enkelte enhetene. Komiteen mener egen kompetanse og tilgjengeligheten av denne er av avgjørende betydning både for de resultater man kan oppnå med virkemidlene og den grad av kundefokus man har.

Komiteen er enig i at arbeidet med et kompetanseforvaltningssystem må forsterkes i SND, men ser begrensninger når det gjelder bemanning og administrative kostnader.

Komiteen mener at den kompetansen organisasjonen besitter må kunne deles, både ved effektiv bruk av IT-systemer og ved at det eksisterer velfungerende nettverk.

Komiteen mener at i en organisasjon med SNDs utfordringer må rekruttering av nyansatte være et ledd i å sørge for at organisasjonens samlede kunnskaps- og erfaringsbakgrunn reflekterer de oppgaver som skal løses over hele landet.

Komiteen mener at de ansattes bakgrunn bør være så bred som mulig, og en god fordeling mellom kvinner og menn er viktig. Det er av særlig betydning at SND legger vekt på å rekruttere kvinnelige ledere.

Komiteen mener at arbeidet med desentralisering skal videreføres.

Komiteen ser positivt på at SND sammen med Norges forskningsråd og Norges Eksportråd kan sette i verk prøveprosjekter for å finne gode modeller for ytterligere desentralisering av det kunderettede arbeidet.

Komiteen mener at det er avgjørende for SNDs evne til å oppnå resultater at organisasjonen nyter tillit i samfunnet generelt og blant sine kunder spesielt. Og at SNDs ansatte og styremedlemmer skal opptre på en slik måte at det ikke stilles spørsmål ved deres habilitet eller om SNDs uavhengighet.

Komiteen har merket seg at i SNDs styre har mange av medlemmene privat forretningsvirksomhet som hel- eller deltids beskjeftigelse. Det er nødvendig for SND å ha en slik kompetanse i sine styre for å

kunne trekke opp strategier som fokuserer på næringslivets egne utfordringer.

Komiteen er innforstått med at i en del tilfeller er det imidlertid slik at deres private forretningsvirksomheter, med eller uten det aktuelle styremedlemmets aktive medvirkning, søker om finansiering fra SND. Komiteen er enig i at i slike saker fratrer styremedlemmet behandlingen som inhabil dersom saken legges fram for styret.

Komiteen er fornøyd med at SND prøver for tiden ut organisasjonsformer på flere distriktskontorer hvor det settes sammen kundeteam. Komiteen er enig i at habilitet blir et mindre problem når flere saksbehandlere arbeider sammen på samme sak.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at SND som følge av de meldinger som Stortinget nå behandler, vil få sine oppgaver og arbeidsvilkår betydelig endret. Samhandlingen med mange aktører på det regionale nivå vil kreve betydelig oppmerksomhet. De nye vilkår som næringslivet møter bl.a. gjennom bruk av ny teknologi, gjør det mulig for SND å organisere sitt arbeid på en annen måte. Dette medlem ser store muligheter for å få økt aktivitet i distriktene og samtidige redusere presset i de mest sentrale områdene ved at statlige arbeidsplasser kan flyttes ut fra Oslo. Dette medlem mener at SND kan løse sine oppgaver på en bedre måte - ikke minst som premissleverandør for de sentrale politiske organer - ved at SNDs hovedkontor blir flyttet ut fra Oslo-området. Dette medlem mener en plassering i Nord-Norge eller i indre deler av Østlandet bør vurderes spesielt.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om å etablere hovedkontoret for SND utenfor Oslo-området."

12.8.1 Kontroll med virksomheten

Komiteen er enig med departementet i at det er behov for å endre systemene for tilsyn og kontroll med SND.

Komiteen er enig i at det skal utredes hvorvidt et eget eksternt tilsynsorgan bør ha ansvar for å følge virksomheten. Vurderingene tar utgangspunkt både i de generelle krav som bør stilles til forvaltning av offentlige midler og de ulike bankenes spesifikke rolle.

Komiteen er enig i at departementet går inn for et forsterket tilsyn med SNDs virksomhet, og vil utrede hvordan dette best kan organiseres.

Komiteen har merket seg at det tas sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken.

12.9 SNDs styringssystem

12.9.1 Styringssystemet mellom departementene og SND

Komiteen vil spesielt trekke fram at SND årlig mottar 4 ulike tildelings- eller disposisjonsbrev med føringer fra hvert av departementene som nytter SND

til å forvalte midler. Tildelings-/disposisjonsbrevene er de viktigste dokumentene for å formidle styringssignaler årlig om hvordan Stortingets budsjettvedtak vedrørende SND skal følges opp av fondet.

Komiteen er enig i at det nye resultatrapporteringssystemet for SND som ble innført fra 2000, i størst mulig grad skal samordne rapporteringen til de enkelte departementene, men at det også gis rom for særskilt rapportering til hvert departement på deres spesifikke behov.

Komiteen mener at dagens styringssystem mellom departementene og SND ikke er godt nok samordnet til å gjøre SND til en så fleksibel og handlingsdyktig organisasjon som ønskelig. Komiteen er enig i at det legges opp til at Nærings- og handelsdepartementets koordineringsrolle styrkes.

Komiteen er enig i at det innebærer bl.a. at budsjettprosessen samordnes bedre enn i dag og at disposisjons-/tildelingsbrevene samordnes med sikte på å oppnå bedre konsistens.

Komiteen er klar over at Regjeringen vil ta initiativ til at det opprettes en arbeidsgruppe som får i oppgave å videreutvikle modellen for styring av SND. Styret i SND har et betydelig ansvar, og det er viktig at dets medlemmer samlet sett har en erfaringsbakgrunn og kompetanse som gjør det godt skikket til å ivareta ansvaret.

Komiteen vil understreke at styret skal ha stor grad av frihet til å utforme strategier for å nå de overordnede politiske mål.

Komiteen vil poengtere og sier seg enig i at styret blir fulgt opp på hvorvidt målene nås heller enn hvordan de nås.

12.9.2 Styring av SND på regionalt nivå

Komiteens flertall, alle unntatt Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen, legger vekt på at fylkeskommunen fortsatt skal være det folkevalgte regionale nivået, og at SND samarbeider med fylkeskommunen gjennom distriktskontorene.

Flertallet ser det som et viktig mål at samarbeidet mellom SND og fylkeskommunen forsterkes.

Flertallet har merket seg at Regjeringen i St.meld. nr. 34 (2000-2001) Distrikts- og regionalpolitikken fremmer forslag om ytterligere delegering fra statlig til regionalt nivå på mange områder. Flertallet er enig i at en slik politikk legger til rette for at RUPene kan gi mer reelle styringssignaler enn i dag ved at føringene fra statlig nivå på flere felter blir færre og mindre detaljerte.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen viser til sin hovedmerknad under kap. 1.2.1.

12.9.3 Forslag til ny modell for de regionale styrene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, er innforstått med at Stortinget ved behand-

lingen av Innst. S. nr. 8 (1999-2000) la opp til at "SND-styrene i fylkene får vedtaksfullmakt i alle saker".

Flertallet vil understreke at er av stor betydning at SNDs beslutninger på regionalt nivå er godt forankret i fylkeskommunene så vel som i andre miljøer. Ved å overføre beslutningsfullmakt til styrer med bred representasjon vil denne forankringen styrkes.

Komiteen mener at det er meget viktig at det på denne bakgrunn legges opp til at de fylkesvise styrene får beslutningsfullmakt i alle saker som avgjøres regionalt.

Komiteen støtter at dagens praksis legges om fra et system med differensiert stemmerett, til et system hvor alle medlemmer har tale-, forslags- og stemmerett i alle saker.

Komiteen støtter at styrer med beslutningsfullmakt bør være mindre enn rådgivende styrer fordi man må komme fram til konkrete beslutninger i mange flere saker.

Komiteen er enig i at et styre med 9 medlemmer anses som hensiktsmessig, samtidig som en slik størrelse vil gi muligheter for at styrene samlet besitter bred erfaringsbakgrunn. Komiteen er enig i at alle styrer har samme antall medlemmer.

Komiteen mener at dagens sammensetning av styrene ikke gir tilstrekkelig rom for å kunne ha medlemmer med erfaring fra nyskaping, forskning eller internasjonal næringsvirksomhet. Det er behov for flere med denne kompetansen, samtidig som den relative tyngden av medlemmer med bakgrunn fra politiske organer og primærnæringene er for stor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, vil fremheve at styrene må være sammensatt slik at de har medlemmer med politisk-, administrativ- og næringslivserfaring. Noen nærings- og arbeidslivsorganisasjoner bør være representert slik at store deler av næringslivet har et talerør i styrene. Videre må det være rom for representanter uten organisasjonsmessig tilknytning, men som i kraft av sin kompetanse kan gi viktige bidrag i styrets arbeid.

Flertallet støtter forslaget til ny modell for de regionale styrene. Flertallet vil legge vekt på at det ved utnevning av de nye styrene bestrebes å få en tilnærmet lik kjønnsfordeling i styrenes sammensetning.

Flertallet er enig i at landbruksorganisasjonene bør delta i behandlingen av saker over avtalen. I styrer der bare den ene av landbruksorganisasjonene er fast representert, bør den andre landbruksorganisasjonen tiltre styret ved behandlingen av slike saker. Styret får dermed 10 medlemmer når det behandler saker over jordbruksavtalen. For å sikre at det utnevnes styremedlemmer med bred erfaringsbakgrunn og riktig kompetanse er det viktig at ulike instanser får forslagsrett overfor SNDs hovedstyre. Flertallet støtter at fylkeskommunene får forslagsrett til de to medlemmene

med politisk tilknytning. Videre utnevnes to medlemmer etter forslag fra henholdsvis NHO og LO. Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Fiskarlag gis forslagsrett til medlemmene fra primærnæringene.

Komiteen har merket seg at det for utnevning av de frie medlemmene er viktig at det er et bredt tilfang av forslag. Fylkeskommunene, NFR og Norges Eksportråd foreslås i meldingen. I tillegg skal SNDs hovedstyre på fritt grunnlag selv kunne finne aktuelle kandidater til styrene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, støtter at det legges opp til at SNDs hovedstyre skal utnevne de regionale styrene, og at de regionale styrene rapporterer til SNDs hovedstyre.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg Regjeringens forslag til ny modell for de regionale styrene, og støtter hovedtrekkene i forslaget. Disse medlemmer vil imidlertid påpeke betydningen av at næringspolitikken forankres best mulig i det regionale folkevalgte nivået, og går derfor inn for at fylkeskommunen skal ha rett til å utnevne de regionale styrenes medlemmer med politisk tilknytning og fremmer følgende forslag:

"Fylkeskommunen utnevner de regionale styrenes medlemmer med politisk tilknytning."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen viser til at Høyre ønsker å avvikle fylkeskommunen. Inntil fylkeskommunen er avviklet er det likevel naturlig at fylkeskommunen utnevner minst to medlemmer til SNDs styre. Disse medlemmer er samtidig kritiske til en organisering der beslutninger i SNDs styrende organer fattes av faste representanter for interesseorganisasjoner. Ingen organisasjon burde være selvskrevet til å være representert i SNDs styrende organer. I stedet for at enkeltorganisasjoner gis hevd på plass i de regionale SND-styrene, burde SNDs hovedstyre på fritt grunnlag og etter en totalvurdering av kompetanse- og erfaringsbakgrunn utnevne et styre. Det avgjørende er at SNDs regionstyre innehar nødvendig kompetanse og kjenner lokale næringsforhold, ikke hvem de representerer. Kommunene i fylket, ulike nærings- og interesseorganisasjoner, Norges forskningsråd, Norges Eksportråd m.fl. burde oppfordres til å komme med forslag på styremedlemmer, men uten å være sikret plass.

Innenfor et opplegg der ulike næringsinteresser er fast representert i styrene, mener disse medlemmer at også Norges Skogeierforbund bør være representert i fylker der skogbruket har stor betydning. Det regionale SND-styret vil dermed få følgende sammensetning:

- Det utnevnes to medlemmer med politisk tilknytning.
- Det utnevnes et medlem etter forslag fra LO og et medlem etter forslag fra NHO.
- Det utnevnes to medlemmer fra primærnæringene etter forslag fra Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Fiskarlag og Norges Skogeierforbund.
- Det utnevnes tre frie medlemmer.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det er en fordel med sterkest mulig lokal tilknytning for de regionale styrene, og vil foreslå at styret blir oppnevnt av det respektive fylkesting. Dette medlem mener dette vil markere fylkeskommunens sentrale oppgave som koordinerende og styrende utviklingsaktør. Styrene må da rapportere både til fylkestinget og til SNDs hovedstyre.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"De regionale styrer oppnevnes av det respektive fylkesting etter tilrådinger fra de instanser som går fram av St.meld. nr. 36 (2000-2001)."

12.10 Økonomiske og administrative konsekvenser

Komiteen ser at en mer proaktiv arbeidsform for SND vil være mer ressurskrevende enn i dag. Komiteen har merket seg at det legges opp til at kostnadsøkningen skal dekkes innenfor SNDs eksisterende rammer. Det foreslås å redusere størrelsen på de regionale styrene. Dette vil føre til lavere kostnader tilknyttet styremøter og annen administrasjon rundt drift av styrene.

Komiteen er enig i at departementet går inn for å forenkle poststrukturen på kapittel 2420 Statens nærings- og distriktsutviklingsfond over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Videre at det foreslås det å se tapsfond for risikolån som en portefølje over flere år. Komiteen mener at disse forslagene vil redusere de administrative kostnadene for departementene tilknyttet budsjettoplegget.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen, støtter at det innføres et krav om at Lavrisi-koordineringen skal gå i balanse på lang sikt. Dette kravet skal sikre at ordningen ikke går med underskudd, et krav man ikke har i dag.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten Terje Knudsen viser til at disse medlemmer ønsker å avvikle lavrisikoordineringen.

13. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og representanten T. Knudsen:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen avvikle statens engasjement i SND Invest AS.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen utrede mulighetene for å sette forvaltningen av SNDs låne- og garantiordninger ut på anbud.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen avvikle SNDs lavrisikolåneordning.

Forslag fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen om å iverksette et program i regi av SND for informasjon om statens innkjøp av varer og tjenester samt planer for utflytting av statlige arbeidsplasser.

Forslag fra Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 5

Fylkeskommunen utnevner de regionale styrenes medlemmer med politisk tilknytning.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om å etablere hovedkontoret for SND utenfor Oslo-området.

Forslag 7

De regionale styrer oppnevnes av det respektive fylkesting etter tilrådinger fra de instanser som går fram av St.meld. nr. 36 (2000-2001).

14. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med skattestimulering av bedriftsbasert forskning og utvikling, i tråd med forslaget fra flertallet i Hervik-utvalget, gjeldende fra 2002.

II

St.meld. nr. 36 (2000-2001) - om SND: Ny giv, ny vekst, nytt næringsliv - vedlegges protokollen.

Oslo, i næringskomiteen, den 5. juni 2001

Morten Lund
leder

Karin Kjølmoen
ordfører

Kjell Opseth
sekretær